

ҚҰРЫЛЫС

ЕСКЕРТШЕЛЕР ЕСКЕРУСІЗ ҚАЛМАС

Өңір басшысы АМАНДЫҚ БАТАЛОВ АЙМАҚТЫ ДАМУДАҒЫ ИН- ФРАҚҰРЫЛЫМДЫҚ ЖОБАЛАРМЕН ТАНЫСТЫ.

БІЛІМ саласындағы құрылыстың қарқынына қарап бұл жұмыстарға көңілі толмайтынын айтты. Мәселен, былтыр білім саласы бойынша басталған 23 нысан құрылысының он жетісі мектеп ғимараты екен. Назардағы нысанның үшеуі пайдалануға берілген. Қалған мектеп ғимаратының құрылысы биыл толық аяқталуы тиіс, іске қосылатын нысанның саны – 20. Осы мақсатқа 7,9 млрд теңге жұмсалып отыр.

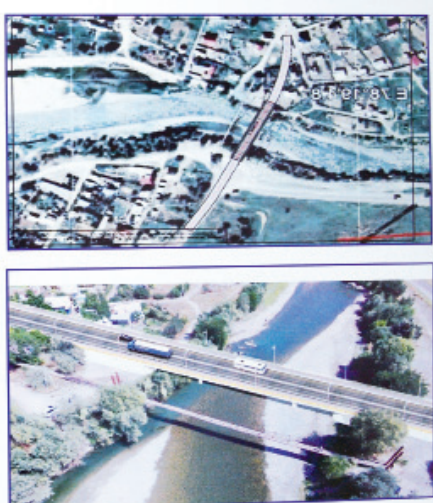
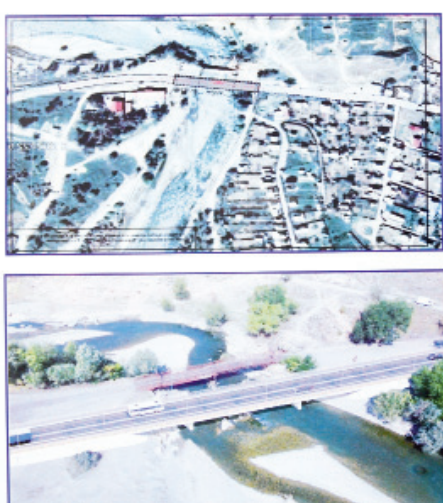
Жобада белгіленген мектеп санының аздығына қынжылыс танытқан аймақ

де облыс басшысының назарынан тыс қалмады. Жаңа қалашықта 2 спорт нысаны, 900 орынды мектеп, сауда орталығы, балабақша құрылыстарымен бірге көшелерге жарық тартуда тез арада шешімін табуы қажет екендігін ескертті.

Тағы бір жақсы жаңалық, көп аузында жүрген «Қызылтас» аумағындағы екі көпірдің құрылысы жүргізілмек. Ұзындығы 81,2 пикометр, ені 13,6 метр болатын көпірдің құрылыс жұмысы 11 ай ішінде аяқтау жоспарланыпты. Мұнымен қоса ағымдағы жылы шаһарда 36 жаңа, сапалы

СТРОТЕЛЬСТВО ДВУХ МОСТОВ ЧЕРЕЗ Р.КАРАТАЛ У С/О "КРАСНЫЙ КАМЕНЬ"

басшысы биыл жобаға енгізілетін мектеп құрылысының санын көбейтіп, үш ауысымды мектептердің санын азайтуды басты міндетке айналдыру қажет екенін айтты.

– Жеке инвестиция есебінен де мектеп салуды ынталандырамыз. Қазір 13 мектептің құрылысы жүргізілуде. Оның алтауын аяқтап, пайдалануға береміз. Өкінішке қарай, 3 ауысымды мектеп санын биыл отыз сегізден отыз екіге дейін ғана төмендетеміз, – деді облыс әкімі Аамандық Баталов.

Биыл іргетасы құйылатын білім ошақтарының бірі Талдықорған қаласының 8-шағын ауданында орналаспақ. Ал ғимарат 1200 орынға

лайықталып, жобаланыпты. Сондай-ақ, қала маңындағы коттедж қалашығына 900 оқушы білім алатын мектеп салынбақшы. Бірақ, 2 мектеп те алдағы жаңа оқу жылы басталғанша салынып үлгермейді екен. Себебі құрылысқа жауапты Талдықорған қаласының әкімдігі әлі жобалау жұмыстарын да жүргізбепті. Бұл тарапта облыс басшысы қала әкімі Ғалымжан Әбдірайымовқа ескерту жасап, тапсырмалардың орындалуын қатаң қадағалауға алатынын айтып, құлағдар етті.

Бұдан кейін Аамандық Ғаббасұлы жатақханаға қатысты жобалармен танысты. Сондай-ақ, баспана салу мәселесіне де жіті көңіл бөлді. Әсіресе, жалдамалы үйлердің саны, құрылыс

қарқынына қатысты сауалдар қойылып, нақты жауаптар алынды.

Айта кетейік, биыл Талдықорған шаһарына 4 жалдамалы баспана мен 31 коттедж, несиге берілетін екі үйдің құрылысын бастау жоспарда тұр. Өз сөзінде аймақ басшысы аудандардағы көпқабатты үйлердің жобасына да көңілі толмайтынын айтты. «Үшарал қаласындағы 60 пәтерлі көпқабатты үйдің шатыры ашық әрі жайпақ келген. Мұндай жобалау 12,16 қабатты баспанаға ғана жарайды. Ал 5 қабатты үйдің шатырын үшбұрыш тектес етіп қайта жасау керек. Себебі су құбырын жүргізу үшін үшбұрыш шатырлы үйлерде оңтайлы», – деді А. Баталов.

ЖАРЫҚТАНДЫРУ. Бұл мәселе

автобустар пайдалануға берілмек.

СОНДАЙ-АҚ, Аамандық Ғаббасұлы су, электер желілерін жүргізуге, абаттандыруға, көпір, автожолдарға байланысты «Мерекелік», «Үйтас», «Жастар-2» шағынаудандарына арнайы барып, елмен жүздесетінін айтты. Ал, Қаратал өзенінің оң жағалауындағы 150 орынды мектеп құрылысына қатысты сын-ескертпе жасап, алдағы аптада белгіленген нысандарға арнайы барып, көзбен көретінін жеткізді.

Айтылған дүниелерге қатысты мәселелердің дерлігін жіті назарда ұстайтынын айтқан облыс басшысының сын-ескертпелері ескерусіз қалмас...

АУЫС-ТҮЙІС

КІМ КЕЛДІ, КІМ КЕТТІ?

АЛМАТЫ ОБЛЫСТЫҚ ПОЛИЦИЯ ДЕПАРТАМЕНТІНІҢ ЖАҢА БАСШЫ-СЫ ТАҒАЙЫНДАЛДЫ. ОНЫ ЖЕКЕ ҚҰРАМҒА ІШКІ ІСТЕР МИНИСТРІ ЕР-ЛАН ТҰРҒЫМБАЕВТЫҢ ӨЗІ ТАНЫС-ТЫРДЫ.

Алматы облысының полицейлерін бұдан кейін Серік Күдебаев басқарады. Ол бұған дейін Алматы қалалық полиция департаментінің басшысы қызметін атқарған болатын. Ерлан Заманбекұлы әріптесінің республиканың ең үлкен мегаполисында жемісті еңбек еткен Серік Мырзақұлұлын жаңа лауазымымен құттықтап, алдағы жұмысына сәттілік тіледі.

Серік Күдебаев 1965 жылы Алматы облысында туған. Мамандығы заңгер. Қарағанды ИІМ жоғары мектебін бітірген. Ішкі істер органдарында 1990 жылдан бастап қызмет етеді. 2009-2013 жылдары Алматы облысының полиция департаменті бастығының бірінші орынбасары, кейін бастығы болып жұмыс істеді. 2013 жылдың қазан айынан бастап Алматы қаласының полиция департаментін басқарды.

Айта кету керек, осыған дейін өңір полицейлерін 6 жыл басқарған Мұрат Ұрымханов кадр резервіне алынды. Ал,

Алматының ІІД басқаруға Маңғыстау облысы полиция департаментінің басшысы болған Қанат Таймерденов келді.

«АЛАТАУ-АҚПАРАТ»

ЭСТАФЕТА

«БІЗ БІРГЕМІЗ» АКЦИЯСЫ

АЛМАТЫ ОБЛЫСТЫҚ СОТЫ ҚАР ТАЗАЛАУ БОЙЫНША #BIZ_BIRGEMIZ АКЦИЯСЫН ҚОЛДАУДА.

«Еріктілер жылы» аясында, Қазақстан Республикасы Президенті Қасым-Жомарт Тоқаев қолдаған, «Біз біргеміз» акциясына Алматы облыстық сотының ұжымы қатысты. Акция аясында облыстық сот аумағы қардан тазартылды. Эстафета Алматы облысы аудандық соттарына жолданған болатын. Қазіргі уақытта бұл эстафетаны Талдықорған қалалық соты, Алакөл ауданының №2 соты, Еңбекшіқазақ, Сарқан аудандық соттары, Талдықорған мамандандырылған ауданаралық әкімшілік соттарының ұжымдары жалғастырып, басқа соттарға кезек беруде.

Ш. БАТЫРБАЕВ.

ОҚУ ОРНЫНДА

ПЕДАГОГ МӘРТЕБЕСІ – БАСТЫ НАЗАРДА

Талдықорған өнеркәсіптік индустрия және жаңа технологиялар колледжінің инженер – педагог ұжымының кезектен тыс педагогикалық кеңесінде Қазақстан Республикасы «Педагог мәртебесі туралы» Заңы талқыланып, 2020 – 2025 жылдарға арналған іс- шаралар жоспарланды.

Колледждің оқытушылары мен өндірістік оқыту шеберлері өздерінің пікірлерін ортаға салып, ұсыныстарын айтты.

Келелі кеңесте колледж директоры Еркінбек Қоянов отандық білім мен ғылымды дамытуға, оның жетістіктерін өмірге ендіруге көңіл бөлу қажеттігін айтып, техникалық және кәсіптік білім беру мәселесінің өзекті екенін айтты.

– Аталған Заңдағы тапсырмалар мен міндеттерді әрбір қазақстандық азамат жете түсінсе, еліміздің дамуына қосқан сүбелі үлесі болар еді. Өлемдік тәжірибеде мұғалімнің қоғам дамуына тигізер әсері зор. Соған орай мұғалімнің мәртебесі мен беделінің жаһандық индексі өсе түсуде. Ал Қазақстан жағдайында ХХІ ғасырдың жаңа талаптарын ескере отырып, жеткіншек ұрпақ үшін сапалы білім

беру мен жұмысшы мамандарын даярлау мәселесі өте өзекті болып отыр. Елбасы қолдауымен білім беру қызметкерлерінің айлығы көбейіп, педагогтар мен оларға теңестірілген тұлғаларды аттестаттаудың жаңа үлгісінде «педагог», «педагог-модератор», «педагог-сарапшы», «педагог - зерттеуші», «педагог-шебер» біліктілік санаттары белгіленіп, олардың жалақысына үстеме тағайындалды. Қазір білім беру ұйымдарының басшысы мемлекеттік қызметкерге теңестірілген тұлғалар болып саналады. Жаңа Заң аясында мұғалімдер үшін жүктемені азайту, жөнсіз тексерістер мен міндеттен тыс функциялардан арашалау мақсатында «Педагог мәртебесі туралы» Заңы әзірленіп, бекітілді,– деген колледж басшысы осы Заң аясында біршама атқарылатын іс-шараға тоқталып, бекітуге ұсыныс жасады.

Шара барысында колледждің қазақ тілі мен әдебиеті пәнінің оқытушысы, педагогика ғылымының магистрі Айман Жанатова да Заңға байланысты өзінің көкейтесті ойымен бөлісті.

– Қазақтың тұңғыш ғалымы Шоқан Уәлихановтың «Халықтың кемеліне келіп, өркендеп өсуі үшін, ең алдымен, азаттық пен білім қажет» деп айтқан қанатты сөзі бүгінгі тәуелсіз еліміздің жастары үшін болашаққа бастау болмақ. Бұлай дейтініміз, қазіргі қарыштап дамып келе жатқан әлем өркениетінің негізі сапалы оқу біліммен тығыз байланысты екендігі баршамызға аян. Сондықтан Қазақстанның бәсекеге қабілетті дамыған мемлекет болуы үшін біз білім мен ғылымы жоғары, алдыңғы қатарлы елдердің біріне айналуымыз керек. Ол үшін ең бірінші оқу-білім саласына көп көңіл бөлуіміз бүгінгі күннің басты талабы. Заманауи білім беру жүйесінің мақсаты – бәсекеге қабілетті, жан-жақты, көп тіл білетін маман дайындау. Сондықтан «Педагог мәртебесі туралы» Заң менің де көңілімнен шығып, көкейіме үлкен ой

салды» – деді ол.

Кеңесте талқыланған мәселе бойынша колледж директорының оқу жұмысы жөніндегі орынбасары Шолпан Жабықбаева, тарих пәнінің оқытушылары Бақтыгүл Бакетова мен Бейбіт Салыков, колледждің жаратылыстану – математика пәндер циклдік комиссиясының меңгерушісі Шолпан Тұрлыбекова мен әлеуметтік-гуманитарлық пәндер циклдік комиссиясының меңгерушісі Шынар Абушарипова және тағы да басқалары өз пікірлерін ортаға салып, ұсыныстарын білдірді.

«Педагог мәртебесі туралы» заңды әзірлеп, қабылдауын ұсынған Елбасы мұғалімдер мәртебесін, ұстаз беделін көтеруді көздеп отыр. Бұл ұстаздар қауымына көрсетіліп отырған өте үлкен қошамет деп білеміз.

Гүлнар ЖАҚЫПБЕКОВА, Талдықорған өнеркәсіптік индустрия және жаңа технологиялар колледжінің әдіскері.

Экспорттық шолу және алгоритм

ДӨНГЕЛЕК ҮСТЕЛ

«ҚазСтИн» РМК Стандарттау жөніндегі ұлттық органы экспортқа бағдарланған кәсіпорындарға сервистік қызмет көрсету шеңберінде экспортқа шығу үшін қолданыстағы техникалық реттеу, стандарттау және өнімнің сәйкестігін бағалау жүйелеріне елдік шолу бойынша жұмыстарын жүргізеді.

Қазіргі уақытта ҚХР, Түркия, БАӘ, Иран және Германия елдеріне экспорт алгоритмі мен елдік шолу дайындалды.

Жақында Талдықорған қаласында экспорттық елдердің стандарттарын енгізу және қолдану кезінде бизнесті уақытылы ақпараттық қолдауды қамтамасыз ету мақсатында экспорттық шолу және алгоритм бойынша дөңгелек үстел өтті.

Қатысушылар назарына бес басым елдің: ҚХР, Түркия, БАӘ, Иран және Германия (органикалық өнім бөлігінде) техникалық реттеу, стандарттау, сәйкестігін бағалау жүйелеріне шолу, сондай-ақ аталған елдерге тамақ және өнеркәсіп өнімдерін экспорттау алгоритмдері таныстырылды. Отырысқа мемлекеттік органдардың, Алматы облысының Кәсіпкерлер Палатасының, сондай-ақ экспортқа бағдарланған мүдделі кәсіпорындар мен әлеуетті экспорттаушы-өндірушілердің өкілдері қатысты. Іс-шара барысында ҚХР-ға қазақстандық қой етін экспорттау кезінде туындайтын проблемалық мәселелер қаралды, талқылау соңында қатысушылар АҚШ пен Жапония экспортының басым елдерінің тізіміне енгізуді ұсынды.

Ш. ХАМИТОВ.

ДЕКЛАРАЦИЯ

БІР ЖЫЛҒА ШЕГЕРІЛДІ

ҚАЗАҚСТАНДА МҮЛІКТІ ДЕКЛАРАЦИЯЛАУ УАҚЫТЫ БІР ЖЫЛҒА ШЕГЕРІЛДІ. Яғни, 2021 жылдың 1 қаңтарынан бастап кезең-кезеңімен іске асырылмақ.

Қазір жалпыға бірдей декларациялауды кезең-кезеңімен енгізу бойынша Үкіметте заңнамаларға өзгертулер дайындалуда. Ол Парламентке белгіленген тәртіпте ұсынылады. Дегенмен, Қаржы министрлігі бұл жүйеге әзірлікті бастап кетті. Халықтың кірістері мен мүлкін жалпыға бірдей декларациялау жеке тұлғаның кірістеріне салық салуға мүмкіндік бермек. Алғаш болып бұл реформаға мемлекеттік функциялары бар уәкілетті орган басшы лауазымдардағы тұлғалар ілігеді, сондай-ақ мансабы соларға теңестірілген жауапты адамдар тапсырады. Бұл олардың отбасы мүшелеріне де қатысты. Екінші кезеңіне мемлекеттік мекеме қызметкерлері қатысады. Бұл кезеңдегі декларациялау 2023 жылдың қаңтарында басталады. 2024 жылдың 1 қаңтарында басталатын үшінші кезеңде заңды тұлғалардың басшылары мен құрылтайшылары, жеке кәсіпкерлер және олардың жұбайлары декларация тапсырады. Ал соңғы болып 2025 жылғы 1 қаңтардан бастап азаматтардың қалған санаттары декларацияға қатыстырылмақ.

«АЛАТАУ-АҚПАРАТ»

СОСТОЯЛСЯ КРУГЛЫЙ СТОЛ

По сообщению пресс-службы областной палаты предпринимателей, на площадке Палаты предпринимателей Алматинской области состоялся круглый стол, на котором был презентован обзор систем технического регулирования, стандартизации, оценки соответствия пяти приоритетных стран: КНР, Турции, ОАЭ, Ирана и Германии (в части органической продукции), а также алгоритмы экспорта пищевой и промышленной продукции в данные страны.

На сегодня Министерством торговли и интеграции РК определены 5 приоритетных стран экспорта: КНР, ОАЭ, Турция, Иран, Германия. Составлен перечень, включающий 167 позиций по пищевым и 62 позиций по промыш-

ленным товарам. Для того, чтобы облегчить работу предпринимателей, Палатой предпринимателей были подготовлены страновые обзоры, а также информация о том, как обеспечить соответствие своих товаров требованиям стран-импортеров.

Оказывается помощь отечественным предпринимателям и с переводом необходимых документов, а часть затрат на проведение процедур, связанных с регистрацией товарных знаков на зарубежных рынках и прохождением процедур соответствия техническим регламентам компенсирует государство.

В работе круглого стола приняли участие представители государственных органов, Палаты предпринимателей Алматин-

ской области, а также представители экспортоориентированных предприятий региона.

В ходе мероприятия были озвучены проблемные вопросы, возникшие при экспорте кондитерских изделий в КНР, связанные с оформлением «Сертификата здоровья»: сегодня ни один уполномоченный орган РК не выдает такой документ. Так же существует проблема в переводе используемых стандартов на китайский язык.

В конце обсуждения участники заседания выразили пожелание: определить единого оператора по Республике, сопровождающего экспортоориентированные предприятия до

размещения своей продукции на территории страны-экспортера.

Ш.БАТЫРХАНОВ.

БАНДИТИЗМ

Под организованной группой в соответствии с ч. 3 ст. 31 УК следует понимать не только организованную преступную группу, ответственность за создание которой предусмотрена ч. 1 ст. 235 УК, но и устойчивую вооруженную группу (банду), ответственность за создание которой предусмотрена ч. 1 ст. 237 УК. При этом банда отличается от организованной преступной группы вооруженностью и наличием преступной цели - совершение нападения на граждан и организации.

Целью создания банды согласно ч. 1 ст. 237 УК является совершение нападений на граждан и организации. При этом закон не указывает, какие преступления в ходе нападений совершаются бандой, это может быть не только непосредственное завладение имуществом, деньгами или иными ценностями гражданина либо организации, но и убийство, изнасилование, вымогательство, уничтожение либо повреждение чужого имущества и т.д.

Под нападением при бандитизме следует понимать действия, направленные на достижение преступного результата путем применения насилия над потерпевшим, либо создания реальной угрозы его немедленного применения.

Как бандитизм, при условии наличия других обязательных признаков данного состава преступления, следует рассматривать и случаи нападения на учреждения, предприятия, организации, в которых не оказалось людей и насилие к ним не применялось, факты уничтожения имущества в процессе нападения, при которых граждане не пострадали (взрыв офиса, поджог квартиры, автомашины и т.п.). При этом следует исходить из того, что нападению из состава банды готовы применить насилие к любому лицу, которое будет препятствовать достижению ими преступных целей.

Нападение вооруженной банды считается состоявшимся и в тех случаях, когда имевшееся у членов банды оружие не применялось. Обязательным признаком банды является ее вооруженность, предполагающая наличие у участников банды огнестрельного или холодного оружия как заводского изготовления, так и самодельного, взрывных устройств, а также газового и пневматического оружия.

Олег АНИСИМОВ,
судья Талдыкорганского городского суда.

УЧЕНИКИ НАЗАРБАЕВ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ ШКОЛЫ ГОРОДА ТАЛДЫКОРГАН ЗАВОЕВАЛИ ТРИ БРОНЗЫ НА МЕЖДУНАРОДНОЙ ОЛИМПИАДЕ ПО ГЕОГРАФИИ «IESO – 2020».

КТО ОН, УЧЕНИК ОЛИМПИЕЦ ПО ГЕОГРАФИИ?

себя области знаний из таких наук как астрономия, метеорология, геология, океанография, минерология.

Ученики Интеллектуальной школы Амир Хакимов, Ильяс Кенжембетов, Қуаныш Жұмағазиев по результатам «IESO – 2020» стали бронзовыми призерами. По словам ребят, в Международной олимпиаде по географии они участвовали впервые.

– География – один из моих любимых предметов с 7 класса и вместе с тем, это сложная наука, в которой много разных отраслей. Знания каждой из них кажутся мне очень важными. Ведь человек живет на Земле, это его дом. Поэтому ему необходимо знать законы, по которым существует наша планета, – рассказал в своем интервью ученик 11 класса Қуаныш Жұмағазиев.

Ребята состоят в олимпийском резерве по географии. Самые яркие победы команды геологов Талдыкорганского НИШ – это 1, 2, 3 места в Республиканской олимпиаде «NIO KZ», 2 абсолютное место в сетевой олимпиаде среди Назарбаев Интеллектуальных школ и бронза в Республиканской предметной олимпиаде.

На вопрос «Кто он, олимпиец по географии?» ученики ответили однозначно, олимпиец по географии – это неутомимые исследователи в мире интересного и удивительного, в мире неизведанного и загадочного.

Олимпиада, собравшая лучших геологов республики, прошла в городе Нур-Султан. Особенностью интеллектуальных соревнований стало то, что задания были подготовлены на английском языке.

«IESO – 2020» – это олимпиада смешанных предметов, которая включает

ОБСУЖДЕНЫ АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ

Как сообщила пресс-служба Алматинской областной палаты предпринимателей, в Талдыкоргане прошла встреча с руководителями частных дошкольных учреждений.

На площадке Палаты предпринимателей, заместитель акима Алматинской области Батыржан Байжуманов и директор Палаты предпринимателей Алматинской области Асет Шаяхметов встретились с членами объединения юридических лиц и индивидуальных предпринимателей «Казахстанской ассоциации непрерывного образования» филиала г.Талдыкорган и руководителями частных детских садов.

В ходе встречи были обсуждены ряд вопросов, которые волнуют предпринимателей данной сферы. Из выступления директор филиала вышеупомянутой ассоциации Маржан Ахмеджановой следует что необходимо вносить ряд предложений и поправок в правила финансирования частных детских садов. Одним из основных вопросов были задержка по погашению остатка задолженности подушевого финансирования 2019 года, а также, увеличение подушевого финансирования в текущем году.

«Самая главная проблема на сегодняшний день – это повышение заработной платы педагогам, которую в данный момент с нынешним объемом подушевого финансирования частные сады не могут увеличить. Так, 1 июня 2019 года в Постановлении правительства РК «О системе оплаты труда гражданских служащих, работников организаций, содержащихся за счет средств государственного бюджета, работников казенных предприятий» внесены изменения, вследствие которых в государственных детских садах работникам повысили заработные платы. В свою очередь, повысить заработную плату работникам частных детских садов затруднительно. Поэтому новое рассмотрение финансирования наших учреждений выходит на повестку дня. В случае отсутствия финансирования со стороны государства, частные детские сады будут вынуждены повышать цены. И я думаю, что это ударит по многим семейным бюджетам» - сказала Маржан Муратовна.

В ответ на эти и другие вопросы заместитель акима Алматинской области Батыржан Байжуманов заверил, что остатки выплат будут осуществлены в ближайшее время, все поднятые проблемы будут изучены и приняты во внимание. На остальные другие вопросы дал подробные разъяснения.

В завершение заседания директор региональной Палаты предпринимателей Асет Шаяхметов отметил, что на сегодняшней встрече были подняты многие проблемные вопросы, связанные с дошкольным образованием в частных детских садах. «С учетом вашего мнения о необходимости дополнительного финансирования частных детских садов, мы также со своей стороны будем совместно с вами дополнять и направлять в вышестоящие органы, для дальнейшей работы, так как образование – это важное звено в развитии общества», - резюмировал Директор Палаты предпринимателей Алматинской области Асет Шаяхметов.

Ш. ХАМИТОВ.

НАРЫҚ

БАЗАРДАҒЫ АҒА

ЖЫЛ САЙЫН ЗЕЙНЕТАҚЫ,
ЖАЛАҚЫ КӨЛЕМІНІҢ
ҰЛҒАЮЫМЕН АЗЫҚ-ТҮЛІК
БАҒАСЫ ДА АРТЫП КЕЛЕДІ.
МЫСАЛЫ, ӨТКЕН ЖЫЛЫ АЗЫҚ-
ТҮЛІК БАҒАСЫНЫҢ ӨСІМІ 9,7
ПАЙЫЗҒА ДЕЙІН ЖЕТКЕН.
ҚЫМБАТТАҒАН ТАУАРЛАР
ҚАТАРЫНДА ӘЛЕУМЕТТІК
МАҢЫЗҒА ИЕ АЗЫҚ-ТҮЛІК
ӨНІМДЕРІ ДЕ БАР. ОСЫ
ЖЫЛДЫҢ ҚАҢТАР АЙЫНАН
ДА БАЗАРДАҒЫ АЗЫҚ-ТҮЛІК
БАҒАСЫ ШАРЫҚТАП ТҰР.

БАҚЫЛАУДА МА?

АЛМАТЫ облысы республика бойынша ең тиімді әрі тұрақты бағалар ошағы саналады. Себебі саудаланатын өнімдердің жартысы өз өңірімізден шығады. Дегенмен, жыл сайынғы халықтың ақшалай табысының артуы тауарлардың қымбаттауына әсерін тигізбей қоймайтыны анық. Әсіресе, әлеуметтік маңызы бар азық-түлік өнімдерінің қымбаттауы бүгінгі күннің ең өзекті мәселесіне айналды.

Талдықорған қалалық кәсіпкерлік бөлімінің басшысы Нұрбол Қалиахметовтың сөзінше, өткен жылдың осы уақытымен салыстырғанда қазір азық-түлік өнімдерінің бағасы 5-10%-ға, кейбірі 15%-ға дейін көтерілген. Оның ішінде арзандағандары да бар.

— Әлеуметтік маңызы бар азық-түлік тауарларына бағаның өсуін тежеу мен тұрақтандыру мақсатында облыстың тұрақтандыру қоры нәтижелі жұмыс атқарып келеді. Облыстық тұрақтандыру қорының операторы болып табылатын «Жетісу» әлеуметтік-кәсіпкерлік корпорациясы алғашқы қажеттіліктегі азық-түлік өнімдерін сатып алып қояды да, баға қымбаттаған кезде қоймадағы тауарларын бағаның шарықтауы байқалған сауда орталықтары мен қала дүкендеріне саудаға шығарады. Бүгінгі күнде сол арқылы біз қала дүкендеріндегі нанның бағасын ұстап тұрмыз. Былтырғы жылы бір келі ұнның бағасы 90 теңге болса, қазір ұнды 130-140 теңгеге сатып ала аласыз. Яғни, бұл нанның бағасына да әсер етеді. Нан бағасын ұстап тұру үшін біз «Жетісу» ӘКК арқылы бір келі ұнды 130 теңгеге сатып алып, 90 теңгеден наубайханаларға сатамыз. Ал олар арзандатылған ұнды алып отырғаннан кейін, нан бағасын 85 теңгеден дүкендерге таратады. Ал дүкендер үстінен тек 5 теңге қосады. Осылайша қаламыздың дүкендерінде әлеуметтік нанның бағасы қазіргі уақытта 90 теңге болып тұр, — деген Нұрбол Қалиахметов қазіргі уақытта картоп, пияз бен сәбіздің бағасы өткен жылмен салыстырғанда арзандағанын да тілге тиек етті. Айтуынша, халық төмен бағалардың қайда екенін жақсы біледі. Базардағы бағаларға көңілі толмайтын жұрттың басым бөлігі әр сенбі сайын «Жерұйық» коммуналдық базарына барып, тұрақтандыру

	«Көк» базар	«Дәулет»	Коммуналдық базар
Картоп / кг	150 тг	150 тг	100 тг
Пияз / кг	120-130 тг	100-130 тг	85 тг
Сәбіз / кг	130 тг	120-130 тг	110 тг
Қырыққабат / кг	150 тг	140 тг	105 тг
Сиыр еті / кг	2000 тг	2000 тг	1808 тг

қоры ұсынған әлеуметтік маңызы бар азық-түліктерге арзан бағамен қол жеткізе алады. Қызу сауда жүріп жатқан сенбілік таңда біз де қала тұрғындары жиі баратын сауда орталықтары мен базарды аралап, алғашқы қажеттіліктегі көкөністер мен ет бағасын салыстырып көрдік. БАҒАСЫ жоғарылаған тауарлардың қатарында сүт өнімдері де бар. Қалалық кәсіпкерлік бөлімінің берген ақпаратына сүйенсек, 22 қаңтардағы жүргізілген мониторингке сәйкес 2,5 пайыздық сүттің бағасы 3 теңге немесе 1,7 пайызға, 2,5 пайыздық айранның бағасы 1 теңге немесе 0,6 пайызға және тауық жұмыртқасы 12 теңге немесе 4,5 пайызға өскен. Бағаның өсуін жем-шөптің қымбаттауы мен көлік шығындарының көбейюімен байланыстырып отыр. Дегенмен, тұрақтандыру қоры қаладағы барлық сауда орны мен кәсіпкерлерді қарамағына алып, азық-түлік бағасын арзандата алмайды. Тек қатты қымбатшылық байқалған сауда нүктелері мен дүкендерге ұсыныс жасап, келісімшартқа отырады. Ал азық-түлік саудасымен айналысатын басқа кәсіпкерлер өз бағасын қояды. Ол көп жағдайда тұрақтандыру қорының тауарларымен салыстырғанда 20-50 теңгеге жоғары болады. Бағадағы осындай айырмашылықтың себебін маусымдық фактормен байланыстыратын сатушылар бағаны өздері қоймайтынын айтады. Яғни, қандай бағада жеткізіп берілсе, үстінен тек 10-20 теңге ғана пайда көреді-мыс. Байқағанымыз «Көк» базардағы барлық сатушыда көкөніс, жемістердің бағалары бірыңғай. Олардың сөзінше, тұрақтанып қалған бұл бағаны аз да болса көтеріп жіберсе, ешкім алмай қояды. Осы тұста «Бағаларға кім жауапты және оны кімдер қалай реттейді?» — деген заңды сауал туындайды. Айта кетейік, базардағы бағаларды жергілікті атқарушы органдар реттемейді. Сол сияқты жеке кәсіпкерлерге

«Мына бағада сат» деп ешкім бұйыра алмайды. Өкімдік тарапынан тек әлеуметтік маңызға ие тауарлар бағасына мониторинг жүргізіліп, бағаны ұстап тұру үшін шаралар қолданылады. Ауылшаруашылық жәрмеңкелері ұйымдастырылып, дүкендерде әлеуметтік тауарлар бұрышы ашылып, наубайханаларға қолайлы бағамен ұн беріледі. Әлеуметтік маңызды азық-түліктер Үкімет тарапынан үнемі бақылауда болатыны түсінікті. Ал халықты одан да басқа, әсіресе көкөністер мен жеміс-жидектердің сапасы мен бағасы да алаңдатады. Бұл, әсіресе, көршілес елдерден әкелінетін бау-бақша өнімдеріне қатысты. Шет елден келетін азық-түліктің сапасы жайында қалалық кәсіпкерлік бөлімінің басшысы Нұрбол Қалиахметов: «Бізге шет елден тауарлар сертификациялаудан өтіп келеді. Кедендік тексеруден өткен соң тауарларға қайта тексеріс жасалмайды. Санитарлық-эпидемиологиялық қызмет тұтынушылар тарапынан шағым түскен жағдайда ғана тексеріс жүргізіледі», — дейді. Халық бағасына қарап кейде сапа жағын елемей жатады. Айта кетейік, дәл осы шетелдік көкөністер отандық жылыжайларда өсірілген бау-бақша өнімдеріне қарағанда арзанырақ. Мысалы, «Көк» базардан ташкенттік қиярдың келісін 800-1000 теңгеге, ал қапшағайлық жылыжайларда өсірілген қиярды 1300 теңгеге ала аласыз. Сол сияқты жергілікті қызанақтың бір келісі 1100 теңге болса, оған қарағанда ташкенттік қызанақ 300-350 теңгеге арзан, яғни, келісі 750-800 және 1000 теңге. Базардағы ең қымбат алмалар да өзіміздің Текеліде өсірілген. Ешқандай қоспаларсыз таза, табиғи өнім болғандықтан, 1 келісін 450 теңгеге сатып аласыз. Бұл сауда орындарында белгіленген баға, ал оның маңында орналасқан жайма базарларда

азық-түлік бағасы аспандап тұр. ОСЫ орайда сауда саласындағы тағы бір келе-лі мәселеге тоқтала кетсек. Ол — базар маңындағы сауда. Арнайы сауда орындарындағы бағаны бір қалыпты ұстай алмай тұрған шақта, қалаған бағасын қойып, кәсібін дөңгелетіп отырған дала саудагерлері баға тұрақсыздығын одан бетер ушықтыруда. Белгіленбеген жерде, реттелмеген бағамен азық-түлік, киім-кешек сатып, кәсіптерін дөңгелетіп отырғандар заңды кәсіппен айналысатындарға үлкен бәсекелестік туғызуда. Себебі олардың сатқан азық-түліктерінің бағасын ешкім реттемейді. Мемлекетке де ешқандай салық төлемейді. Оңай жолмен саудасын жүргізіп, үйреніп қалған дала саудагерлерінің қойған бағаларын да арзан деуге келмес. Арнайы сауда орындарындағы бағамен бірдей болса да, ашық аспан астында сатылып тұрған өнімнің сапасы мен сақталу талаптарына да ешкім жауап бермейді. АЙТА кетейік, жақында ғана Талдықорған қаласы әкімдігі базардағы заңсыз саудамен күрес жүргізді. Қаладағы сауда орталықтарының маңына жайғасып, рұқсатсыз саудамен айналысқандарға ескерту жасады. Ал ескертуді елемеген төртіп бұзушылардың шатырлары, қораптары мен басқа да керек-жарақтары тәркіленіп, Гаухар Ана көшесі жабайы сауда ошақтарынан толықтай тазартылды. Ал «Енді қалай күн көрмекпіз?», — деп ашынған саудагерлерге әкімдік тарапынан арнайы орын ұсынылып отыр. Ол — Гаухар Ана және Абай көшелері қиылысындағы уақытша автотұрақ. Онда саудагерлер кәсібін дөңгелетіп әкету үшін тіпті алғашқы 6 ай көлемінде жалдау ақысын төлемейтіндей жағдай жасалып қойған көрінеді. Бірақ саудагерлердің көбі «Ол жер базардан біршама жерде, ешкім мұнда азық-түлік алуға келмейді. Саудамыз жүрмей қалады», — деп наразылықтарын білдіріпті.

Айсұлу ӘБІШЕВА

ДАУ-ДАМАЙ

Жә, ұрлықты айтсаң әңгіменнің әлқисасын жоғары эшалоннан бастап етектегі ел тізгінін ұстағандарға бір соқпай өте алмайсың. «Балық басынан шіриді» деген тәмсіл сөзді бүгін даналар да, балалар да ауыздарынан тастамай айтып жүр. Көзге шыққан сүйелдей, бадырайып тұрған соң айтады да. Халыққа қызмет көрсете отырып, «түйені түгімен, пойызды жүгімен» жымқырып жатқан мәдениетті ұрылардың шортаны да, шабағы да торға түскен торғайдай шырмалып жатыр. Бірақ, айылын жиып жатқандары шамалы. Керісінше, бюджеттің бүйрегін теспей сорып, тендерден теңгелеп, миллиондап, миллиардтап, қарпығандардың қатары көбеймесе,

АРМЕНИЯ,
ҚЫРҒЫЗСТАН
КӨЛІКТЕРІ ЗАҢСЫЗ

Көлік алуудағы көзбояушылық

азайған жоқ. Ал біздің әңгіменің арқауы көзбояушылық туралы.

Бұлар ешқандай да сиқыршы емес. «Айналаң ұры болған соң, адалдан бір мал соймайсың» – деп ақын Есенқұл Жақыпбеков айтпақшы, биліктің тұтқасын ұстап отырғандардың түрі – кісі, ісі – түлкі шенділердің әрекетін көрген соң, қарапайым халық та, түзу жолдан айналып өтіп, айла - амалға барып

БІЗДІҢ АУЫЛДА «АҚЫШ» ДЕГЕН БАСЫ ТАЗ КІСІ БОЛДЫ. СОЛ ЖАРЫҚТЫҚ ҚОЙ ҚЫРҚУ НАУҚАНЫ КЕЗІНДЕ ҚЫРҚЫМШЫЛАРҒА АРНАЛЫП БЕРІЛЕТІН КОЛХОЗДЫҢ ҚЫМЫЗЫН ҚЫРҚЫМШЫЛАР ҰЙЫҚТАП ҚАЛҒАНДА, КӨНІСТІРДЕГІ СУСЫНҒА ТҮННІҢ БІР ЖАРЫМЫНДА ЕҢБЕКТЕП, ҰРЛЫҚҚА ТҮСІП, КҮЗЕТШІГЕ ҰСТАЛЫП ҚАЛЫПТЫ. ЕРТЕСІ У-ШУ БОЛЫП, ҰРЫНЫ ҰСТАП АЛҒАН КҮЗЕТШІ «АҚЫШТАЗДЫҢ АМАЛЫ-АЙ» ДЕГЕН ЕКЕН. СОЛ КҮЗЕТШІ АЙТПАҚШЫ, БҮГІНГІ ҚОҒАМДА ТҮРЛІ КӨЗБОЯУШЫЛЫҚТАР МЕН ҰРЛЫҚ-ҚАРЛЫҚТАРДЫ КӨРІП, ЖАҒАМЫЗДЫ ҰСТАП, ТАҢДАЙЫМЫЗДЫ ҚАҒЫП, БАСЫМЫЗДЫ ШАЙҚАП ЖҮРМІЗ.

жүрген жоқ па? Қоғамды дүрліктірген Ресейден, Қырғызстаннан, Армениядан жеңіл көлік сатып алғандар ұлардай шулап, «Бізге Үкімет көлігімізді заңдастырып алуға мүмкіндік жасасын» деген-ді. Себеп, кедендік рәсімдеудің аса қымбаттылығын көлденең тартқан жеңіл көлік иелері осы уақытқа дейін көліктерін тіркемей жүре бергенді. Үкіметтің құрығы ұзын екенін, күндердің бір күні құрықты тартып, тыныстарын тарылтатынын бұлар білмеді емес, білді. «Әй, бір амалы табылар, бір жеңілдік жасалар, өз күнін өзі көріп жатқан бұқараны шулатып қоймас» деген демелері де болғаны ақиқат. Басқа-басқа, 2014 жылдың 17 сәуірінде Жол қозғалысы туралы Қазақстан Республикасы заңнамасына сәйкес, жол қозғалысының қолдануының құқықтық негіздері мен жалпы шарттарын және оның қауіпсіздігін анықтауға қатысты 67 бапты көлік құралдарын мемлекеттік тіркеуге тиым салу, көлік құралдарының тіркеу мәліметтерін өзгерту, көлік құралдарын басқару органдарының оң жағында орналасқан жолдар бойынша қозғалуға арналған көлік құралдарын бастапқы тіркеуге және олармен адамдарды тасымалдауға тиым салынады деп тайға таңба басқандай жазылған. Алайда, көлік алушылар бұл заңға құлақ түрмей, шетелден рөлі оң жақтағы көлікті әкелгендер енді бармақтарын шай-

нап жүр. Оның үстіне осы көлікпен адамдарды тасымалдап жүргендері тағы бар. Бұл қауіпсіздік шараларын, яғни, Қазақстан заңнамаларын біле тұра, заңды белшеден басып жүр деген сөз. Енді тықыр таяғанда ТМД мемлекеттерінен көлік әкелгендер, оның ішінде оң жақ және сол жақты рөлді автомашина иелері көліктерін тіркеуге келгенде дәрменсіздік танытып, ереуілге шығуда. Олар үшін екі жол бар, бірі, көліктерін қай мемлекеттен алды, сонда апарып сату, болмаса (утилизация) заң бойынша жоюға міндетті. Президент Қасым-Жомарт Тоқаев 24 қаңтарда Үкіметтің кеңейтілген отырысында шетелдік нөмірі бар көліктердің мәселесін шешу үшін оларды уақытша тіркеуді тапсырды. 2020 жылдың 1 ақпанына дейін Еуразия экономикалық одағы аумағынан әкелінген көліктердің бір ай ішінде бір рет уақытша тіркеуден өткізуі тиіс. Бұл тіркеу 2021 жылдың 1 наурызына дейін жарамды болады деді. Осы мерзім аралығында кедендік баж салығы мен утилизация алымын төлеп, көліктерін тұрақты тіркеуден өткізу немесе көлікті Қазақстан аумағынан шығару, немесе заңмен тыйым салынбаған басқа әрекетті жүзеге асыруы тиіс деген Президент Бас прокуратураға бұл мәселеге құқықтық баға беруді тапсырды. Тіркеусіз жүрген шетелдік көліктерге қатысты ішкі істер министрлігі «Қазақстан аумағында жүрген Армения, Қырғызстан, Ре-

сей нөмері бар көліктерді заңға сай тіркеу керектігін» мәлімдеген соң, Ақтау, Ақтөбе, Алматы, Атырау, Жаңаөзен, Орал, Петропавл және Семей қалаларының автожүргізушілері жиналып, көлікті тіркеудің шығыны тым көп екенін айтып, Үкіметтен автомашиналарын жеңілдікпен әрі арзан жолмен тіркеуге мүмкіндік беруді талап етуде. «Бақсам бақа екен» демекші, енді Армениядан көлік сатып алған қазақстандықтардың ұрлығы әрі көзбояушылықтары әшкере болып қалды. Ішкі істер министрінің бірінші орынбасары Марат Қожаевтың айтуынша Армениядан Қазақстанға шамамен 22 мыңнан астам көлік жеткізілген. Алайда, ТМД мемлекеттерінен көлік сатып алушылар ортақ тәртіпті бұзыпты. Министрлік өкілдері армян әріптестерімен бірге жұмыс істеп, маңызды ақпараттарды анықтағандарын айтуда.

«Қазіргі кезде біздің мамандарымыз Арменияға кім барғанын және көлікті қалай сатып алғанын зерделеу үстінде. Осы орайда айта кетерлік жайт, бүгінде көлік алғандар наразылық білдіріп жатыр. Не істеп жатқанымызды білмедік», – дейді. «Өкінішке қарай, олай емес», – деді «Нұр-Сұлтан» қаласында өткен баспасөз жиынында М.

Қожаев. Сондай-ақ, «Қазақстан азаматтары бәрін білген. Ол көліктер тек Армения азаматтарына ғана арналған. Бұл – Еуразиялық экономикалық одақтың талабы» деген ішкі істер министрінің бірінші орынбасары М. Қожаевтың сөзінше, көлік сатып алушы қазақстандықтар сол жердің азаматы ретінде тұрақты тіркеуге тұру арқылы, көлікті сатып алып, өз аттарына аударған және заңсыз анықтама жасатқан деген мәлімдеме таратқан. Бұл дегеніміз барып тұрған қылмыс, әрі көзбояушылық. Қазақстан Республикасының заңнамасын айналып өту. «Ұрының құйрығы бір тұтам» дегендей, екі мемлекетті де, яғни, Армения мен Қазақстан заңнамаларын бұзып, көлік алып келгендер немесе делдалдар арқылы сатып алғандар енді заң алдын-

да жауап берулеріне тура келеді. Өз мемлекетінің заңына пысқырып та қарамағандар өзге мемлекеттің атынан тіркеуге тұрып, сауда-саттық жасап, көліктерін Қазақстанға заңсыз алып кіргендер енді «бізге мемлекет жеңілдік жасасын», біз былай боларын о баста білмей қалдық» деп

ақталғандар Армения мемлекетіне барып, қалайша тіркеуге тұрып жүр. Баланы алдауға болар, ал сауда-саттық жасауда сұрауы көп, заңы бар қос мемлекетті алдап, амалдағандар енді неге ұлардай шулайды?! Өлде бұл «сасқан үйрек артымен сүнгидінің кері ме? Онысымен қоймай осы Армения мемлекетінен келген көліктердің 10 пайызы оң жақ рөлді көліктер екені анықталған. Демек, бұл көліктер техникалы, регламентке сай емес. Сондай-ақ, Ресей мен Қырғызстаннан сатып алынған көліктердің саны шамамен 15 мың. Олардың да басым бөлігі сенімхатпен сатылған дейді Ішкі істер министрінің орынбасары. Жол қазғалысындағы қауіп-қатердің көбі осы жеңіл көліктерден болып тұр. Адам шығыны да осы көліктерден. Жол ережесін бұзатындар да осылар. Екі күннің бірінде адамдардың беймезгіл ажал құшуы, жылдамдықты өрескел арттыруы немесе ішімдік ішіп рөлге отыруы, жол ережелерін бұзуы темір тұлпар тізгіндегендердің шектен шығуымен байланысты. Демек, Қазақстанда тіркеуде жоқ, шетелдік көлікті тізгіндегендер Үкімет қойған талапқа бағынулары тиіс. Көлікті сатып аларда оны заңдастыру қалай болады. Кедендік баж салығы қаншалықты арзан, не қымбат дегенді ойластырмай «бір әрекеті болар» дегендердің көзбояушылығы ешқандай ақтауға жатпайды. Бұл, әсіресе, Армениядан көлік сатып алғандарға қатысты. Осы көліктерге байланысты интернет желісін ақтарғанымызда «Маңғыстаудан Канадаға қоныс аударған Қазақстандық азаматтың жариялаған репостын көзіміз шалды. Ол азаматтың бейнесюжеті бойынша Канада да көлік сатып алу Қазақстанмен салыстырғанда екі есе арзан екен. Мәселен, біздегі шетелдік «Тайота», «Мерседес» және көлемі 4-5 болатын көліктер 2013-2014 жылғыларды 3 миллионға сатып аласың дейді. Әрі Канада да, көлемі үлкен көліктерге кедендік салық салынбайды екен. «Біз де неге солай жасамасқа?» деген бейнесюжет жариялаған. Бұл жерде «әр елдің салты басқа иттері қарақасқа» демесе лаж жоқ. Канаданың заңын біздің ел көшіріп алған жоқ. Әйтсе де, білім және денсаулық, ауылшаруашылық заңдарын Еуропадан алдық деп айтқандары еріксіз ойға оралады. Қазақстан тұрғындарының көбінің көліктері ескі, сонау 1991-1995 жылғы, одан да арғы ескі-құсқы көліктерді мініп, салық төлеп жүргендері бар. Олардың барлығы заң аясында мемлекеттік тіркеуге тұрғандар

Ал, тіркеуде жоқ, шетелдік көлікті тізгіндегендер Қазақстандық заңнама аясында әрекет етулеріне тура келеді. Бір жыл ішінде оған мүмкіндік берілген. Ендеше, қамданып қалыңыз, көлік иелері!

А. МҰХАМАДИ.

Дүйсенбі - Понедельник, 3 ақпан

 ҚАЗАҚСТАН	19.30 Кешкі жаңалықтар 20.00, 03.25-04.10 «Астарлы ақиқат» 21.00 Вечерные новости 21.40 X/ф «Обратный от-счет» 23.30X/ф «Аквадели» 02.10 «Той бастар»
 ЖЕТІСУ	07.05 «Әсем әуен» 07.30 «Таңжарық» /тікелей эфир/ 09.00 Апта /қаз/ 10.00 Апта (рус) 10.50 «Күлкі-түрпі» 11.00 «Спорт-тайм» 11.20 «Полицейская служба» 11.40 «Бала-базар» 12.00 «Киноман» 13.00 «Зерделі отбасы» 14.00 «Елес қыз» телехикая-сы, 1-серия 14.30 «Бағбан» 14.55 К/ф «Дүбәрә» 16.30 «Кең ауқымда» 17.00 Жаңалықтар 17.20 Новости 17.35 Д/ф «Әлемнің мәдени қазынасы» 18.00 «Шашу» 19.00 «Әдебиет пен адамзат» 19.30 «Ел қамы» /тікелей эфир/ 20.30 Жаңалықтар 21.00 «Туржорық» 21.30 Новости 22.00 «Бірінші ханым» телехи-каясы 83-бөлім 22.45 «Нет-лайк» 23.00 Жаңалықтар 23.30 Новости 23.55 Әнұран

ХАБАР

06.00, 03.00 ҚР Әнұран 06.00 Аналитическая програм-ма «7 күн» 07.00 «Көрімдік» 07.25,16.30 «Қызық таймс» 08.40,14.50 Т/х «Келінжан» 09.30, 20.00 Т/х «Тайталас» 10.20, 21.40 Т/х «Листопад» 12.00 «Жаңалықтар». Ново-сти. 12.30 «Баспанаға бағыт» 13.00 Т/с «Семейный аль-бом» 17.45,23.15 Т/с «Абдулхамит хан» 19.30 «Қортынды жаңалықтар» 20.50 «Народный контроль» 21.00 Итоги дня 00.50 «Төрлетіңіз»	
--	--

АСТАНА

06.00, 05.00 «Ән мен әзіл» 06.30 «Күлдірген» 07.00,19.10 «Үздік әзілдер» 08.00 М/ф «Маша и мед-ведь» 09.50, 22.00 Т/х «Кулфи» 10.50,18.00 Т/с «Сыла» 13.00,21.00 Т/с «Қара ниет» 14.00, 00.00 Т/с «Глухарь» 16.30 «Vine taime» 20.00, 03.00 «Astana Times» 20.55 Лотерея 777 23.00 Т/х «Жаза» 02.10 «Казнет» 03.50 Т/с «Келін бақыты»	
--	--

ЕВРАЗИЯ

06.00,02.20 Т/х «Когда зовет сердце» 07.00, 03.05 «Той заказ» 07.30 «Басты бағдарлама» 08.00 «Доброе утро» 11.00 «Ералаш» 11.10 «Мужское/Женское» 12.00 «QALAYYMLIVE» 15.35 «На самом деле» 16.45 «Пусть говорят» 18.00 «Басты жаңалықтар» 18.45,03.30 «Басты прайм» 20.00 «ГЛАВНЫЕ НОВО-СТИ» 20.45, 22.50Т/с «Улицы раз-битых фонарей-15»» 22.00, 01.35«П@УТИНА» 00.35 «Ученица Мессинга»	
--	--

КТК

07.00 ҚР ӘНҰРАНЫ 07.05 «Дау-дамайсыз» 07.30,01.20 Т/с «Мұңайма Нефисе» 08.40,17.00 Т/х «Інжу» 10.10 «Смеяться разреша-ется» 11.10X/ф «Дети солнца» 13.30 «Беби-бум» комедия 15.30 Т/х «Сағыныш» 18.10 Т/с «Қарат теңіз»	
---	--

Сейсенбі - Вторник, 4 ақпан

 ҚАЗАҚСТАН	20.00, 03.25-04.10 «Астарлы ақиқат» 21.00 Вечерные новости 02.10 «Той бастар»
 ЖЕТІСУ	07.05 «Әсем әуен» 07.30 «Таңжарық» /тікелей эфир/ 09.00 Жаңалықтар 09.30 Новости 10.00 «Туржорық» 10.30 «Әдебиет пен адам-зат» 11.00 «Бірінші ханым» теле-хикаясы 83-бөлім 12.00 «Ел қамы» 13.00 «Шашу» 14.00 «Елес қыз» телехи-каясы, 2-серия 14.30 «Жетісу зертханасы» 15.00 «Әсем әуен» (кон-церты) 16.00 «Болмыс» ток-шоуы 17.00 Жаңалықтар 17.20 Новости 17.35 Д/ф «Әлемнің мәдени қазынасы» 18.00 «Шашу» 19.00 «Диалог» /прямой эфир/ 19.30 Д/ф «Батысқа қарай аққан өзен» 20.30 Жаңалықтар 21.00 «Экорейд» 21.30 Новости 22.00 «Бірінші ханым» теле-хикаясы 84-бөлім 23.00 Жаңалықтар 23.30 Новости

ХАБАР

06.00, 03.00 ҚР Әнұран 06.00 Қортынды жаңалықтар 07.00 «Көрімдік» 07.25,16.30 «Қызық таймс» 08.40,14.50 Т/х «Келінжан» 09.30, 20.00 Т/х «Тайталас» 10.20, 21.40 Т/х «Листопад» 12.00 «Жаңалықтар». Но-вости. 12.30 «Баспанаға бағыт» 13.00 Т/с «Родные люди» 17.45,23.15 Т/с «Абдулха-мит хан» 19.30 «Қортынды жаңалықтар» 20.50 Новый курс 21.00 Итоги дня 00.50 «Төрлетіңіз»	
--	--

АСТАНА

06.00, 05.00 «Ән мен әзіл» 06.30 «Күлдірген» 07.00,19.10 «Үздік әзілдер» 08.00 М/ф «Маша и мед-ведь» 09.50, 22.00 Т/х «Кулфи» 10.50,18.00 Т/с «Сыла» 13.00,21.00 Т/с «Қара ниет» 14.00, 00.00 Т/с «Глухарь» 16.30 «Vine taime» 20.00, 03.00 «Astana Times» 20.55 Лотерея 777 23.00 Т/х «Жаза» 02.10 «Казнет» 03.50 Т/с «Келін бақыты»	
--	--

ЕВРАЗИЯ

06.00,02.20 Т/х «Когда зовет сердце» 07.00, 03.05 «Той заказ» 07.15 «Басты жаңалықтар» 08.00 «Доброе утро» 11.00 «Ералаш» 11.10 «Мужское/Женское» 12.00 «QALAYYMLIVE» 15.35 «На самом деле» 16.45 «Пусть говорят» 18.00 «Басты жаңалықтар» 18.45,03.30 «Басты прайм» 20.00 «ГЛАВНЫЕ НОВО-СТИ» 20.45, 22.50Т/с «Улицы раз-битых фонарей-15»» 22.00, 01.35«П@УТИНА» 00.35 «Ученица Мессинга»	
--	--

КТК

07.00 ҚР ӘНҰРАНЫ 07.05 «Дау-дамайсыз» 07.30,01.20 Т/с «Мұңайма Нефисе» 08.30,17.00 Т/х «Інжу» 09.50 Новости 10.30 «Розыск» 11.30,21.40 «Обратный отсчет» 13.20, 23.30 «Аквадели» 15.30 Т/х «Сағыныш» 18.10 Т/с «Қарат теңіз» 19.30 Кешкі жаңалықтар	
---	--

20.00, 03.25-04.10 «Астарлы ақиқат» 21.00 Вечерные новости 02.10 «Той бастар»	
---	--

ЖЕТІСУ

07.05 «Әсем әуен» 07.30 «Таңжарық» /тікелей эфир/ 09.00 Жаңалықтар 09.30 Новости 10.00 «Туржорық» 10.30 «Әдебиет пен адам-зат» 11.00 «Бірінші ханым» теле-хикаясы 83-бөлім 12.00 «Ел қамы» 13.00 «Шашу» 14.00 «Елес қыз» телехи-каясы, 2-серия 14.30 «Жетісу зертханасы» 15.00 «Әсем әуен» (кон-церты) 16.00 «Болмыс» ток-шоуы 17.00 Жаңалықтар 17.20 Новости 17.35 Д/ф «Әлемнің мәдени қазынасы» 18.00 «Шашу» 19.00 «Диалог» /прямой эфир/ 19.30 Д/ф «Батысқа қарай аққан өзен» 20.30 Жаңалықтар 21.00 «Экорейд» 21.30 Новости 22.00 «Бірінші ханым» теле-хикаясы 84-бөлім 23.00 Жаңалықтар 23.30 Новости	
--	--

31 КАНАЛ

05.58 ҚР Әнұран 06.00,04.00 «Ризамын» 07.00 Информбюро 08.00 «Тылсым әлем» 09.00 X/ф «Автостопом по галактике» 11.00, 21.00 Сериал «Иф-фет» 12.00 Сериал «Жанкешті ханымдар» 14.00 «Ералаш» 15.00 «Экстрасенсы детек-тивы» 16.00,17.00 Сериал «Саня-Федя» 18.00 Сериал «Кухня» 20.00 Информбюро 22.00 « What’s Up» 23.30 «Әзілдер жинағы» 01.10 Сериал «Мехектің өмірі» 01.50 Алдараспан, Нысана, Шаншар әзілдері 04.00 «Ризамын» 05.00 Әзіл студио	
--	--

7 КАНАЛ

06.00 «Қыздар арасында» 07.00, 23.00 Т/х «Азулылар әулеті» 08.00, 22.00 ,03.45 Сериал «Элиф» 09.00, 18.10 Сериал «Бала-бол -3» 10.10 «Смеяться разреша-ется» 11.50, 17.10 Сериал «Мата хари» 13.00, 21.00 Т/х «Зың-зың Күлпаш» 14.00 «Тек қана қыздар» 14.30 «Q- елі» 15.00 «Тамаша» 16.00,02.30 Сериал «Фар-ца» 19.15 сериал «Гранд» 00.00 X/ф «На гребне волны» 03.10 «Айнаонлайн» 04.30 «Жеңіп көр» 05.15 «гу-гулет»	
--	--

Сәрсенбі - Среда, 5 ақпан

 ҚАЗАҚСТАН	отсчет» 13.20, 23.30 «Аквадели» 15.30 Т/х «Сағыныш» 18.10 Т/с «Қара теңіз» 19.30 Кешкі жаңалықтар 20.00, 03.25-04.10 «Астарлы ақиқат» 21.00 Вечерные новости 02.10 «Той бастар»
 ЖЕТІСУ	07.05 «Әсем әуен» 07.30 «Таңжарық» /тікелей эфир/ 09.00 Жаңалықтар 09.30 Новости 10.00 «Экорейд» 10.30 «Диалог» 11.00 «Бірінші ханым» теле-хикаясы 84-бөлім 12.00 Д/ф «Батысқа қарай аққан өзен» 13.00 «Шашу» 14.00 «Елес қыз» телехикая-сы, 3-серия 14.30 «Экорейд» 15.00 «Әсем әуен» 16.00 «Жүрек сөзі» 16.30 «Ауылдағы ағайын» 17.00 Жаңалықтар 17.20 Новости 17.35 Д/ф «Әлемнің мәдени қазынасы» 18.00 «Шашу» 19.00 «Ұлт пен рух» 19.30 «Жетісу жұмбақтары» 20.00 «Қателік» 20.30 Жаңалықтар 21.00 «Арнайы репортаж» 21.30 Новости 22.00 «Бірінші ханым» теле-хикаясы 85-бөлім 23.00 Жаңалықтар 23.30 Новости

ХАБАР

06.00, 02.00 ҚР Әнұран 06.00 Қортынды жаңалықтар 07.15 «Көрімдік» 07.40,16.30 «Қызық таймс» 08.40,14.50 Т/х «Келінжан» 09.30, 20.00 Т/х «Тайта-лас» 10.20, 21.40 Т/х «Листо-пад» 12.00 «Жаңалықтар». Новости. 12.30 «Баспанаға бағыт» 13.00 Т/с «Родные люди» 17.45,23.15 Т/с «Абдулха-мит хан» 19.30 «Қортынды жаңалықтар» 20.50 « Біздің назарда» 21.00 Итоги дня 00.50 «Төрлетіңіз»	
--	--

АСТАНА

06.00, 05.10 «Ән мен әзіл» 06.30 «Күлдірген» 07.00,17.00 «Үздік әзілдер» 08.00 М/ф «Маша и мед-ведь» 09.50, 22.00 Т/х «Кулфи» 10.50,18.00 Т/с «Сыла» 13.00,21.00 Т/с «Қара ниет» 14.00, 00.00 Т/с «Глухарь» 16.30 «Vine taime» 20.00, 03.00 «Astana Times» 20.55 Лотерея 777 23.00 Т/х «Жаза» 02.10 «Казнет» 03.50 Т/с «Келін бақыты»	
--	--

ЕВРАЗИЯ

06.00,02.20 Т/х «Когда зовет сердце» 06.45, 03.05 «Той заказ» 07.15 «Басты жаңалықтар» 08.00 «Доброе утро» 11.00 «Ералаш» 11.10 «Мужское/Женское» 12.00 «QALAYYMLIVE» 15.35 «На самом деле» 16.45 «Пусть говорят» 18.00 «Басты жаңалықтар» 18.45,03.30 «Басты прайм» 20.00 «ГЛАВНЫЕ НОВО-СТИ» 20.45, 22.50Т/с «Улицы разбитых фонарей-15»» 22.00, 01.35«П@УТИНА» 00.35 «Ученица Мессинга»	
---	--

КТК

07.00 ҚР ӘНҰРАНЫ 07.05 Кешкі жаңалықтар қайталау 07.30,01.20 Т/с «Мұңайма Нефисе» 08.30,17.00 Т/х «Інжу» 09.50 Новости 10.30 «Розыск» 11.30,21.40 «Обратный	
---	--

отсчет» 13.20, 23.30 «Аквадели» 15.30 Т/х «Сағыныш» 18.10 Т/с «Қара теңіз» 19.30 Кешкі жаңалықтар 20.00, 03.25-04.10 «Астарлы ақиқат» 21.00 Вечерные новости 02.10 «Той бастар»	
--	--

ЖЕТІСУ

07.05 «Әсем әуен» 07.30 «Таңжарық» /тікелей эфир/ 09.00 Жаңалықтар 09.30 Новости 10.00 «Экорейд» 10.30 «Диалог» 11.00 «Бірінші ханым» теле-хикаясы 84-бөлім 12.00 Д/ф «Батысқа қарай аққан өзен» 13.00 «Шашу» 14.00 «Елес қыз» телехикая-сы, 3-серия 14.30 «Экорейд» 15.00 «Әсем әуен» 16.00 «Жүрек сөзі» 16.30 «Ауылдағы ағайын» 17.00 Жаңалықтар 17.20 Новости 17.35 Д/ф «Әлемнің мәдени қазынасы» 18.00 «Шашу» 19.00 «Ұлт пен рух» 19.30 «Жетісу жұмбақтары» 20.00 «Қателік» 20.30 Жаңалықтар 21.00 «Арнайы репортаж» 21.30 Новости 22.00 «Бірінші ханым» теле-хикаясы 85-бөлім 23.00 Жаңалықтар 23.30 Новости	
---	--

31 КАНАЛ

05.58 ҚР Әнұран 06.00,04.00 «Ризамын» 07.00 Информбюро 08.00 «Тылсым әлем» 09.10 X/ф «Громобой» 11.00, 21.00 Сериал «Иф-фет» 12.00 Сериал «Жанкешті ханымдар» 14.00 «Ералаш» 15.00 «Экстрасенсы детек-тивы» 16.00,17.00 Сериал «Саня-Федя» 18.00 Сериал «Кухня» 20.00 Информбюро 22.00 « What’s Up» 23.30 «Әзілдер жинағы» 01.10 Сериал «Мехектің өмірі» 01.50 Алдараспан, Нысана, Шаншар әзілдері 04.00 «Ризамын» 05.00 Әзіл студио	
---	--

7 КАНАЛ

06.00 «Қыздар арасында» 07.00, 23.00 Т/х «Азулылар әулеті» 08.00, 22.00 ,03.45 Сериал «Элиф» 09.00, 18.10 Сериал «Бала-бол -3» 10.10 «Смеяться разреша-ется» 11.50, 17.10 Сериал «Мата хари» 13.00, 21.00 Т/х «Зың-зың Күлпаш» 14.00 «Тек қана қыздар» 14.30 «Q- елі» 15.00 «Тамаша» 16.00,02.00 Сериал «Фарца» 18.10 Сериал «Мажор-3» 19.15 Сериал «Гранд» 00.00 X/ф «Часовой меха-низм» 03.00 «Айнаонлайн» 04.30 «Жеңіп көр» 05.15 «Гу-гулет»	
---	--

ДАБЫЛ

ӘЛЕМДІ АЛАНДАТҚАН ЖҰҚПАЛЫ ДЕРТ

ҚЫТАЙДА ТАРАҒАН КОРОНАВИРУСЫ ӘЛЕМДІК ҚАУЫМДАСТЫҚТЫ АЛАНДАТА БАСТАДЫ. ДҮНИЕЖҮЗІЛІК ДЕНСАУЛЫҚ САҚТАУ ҰЙЫМЫ (WORLD HEALTH ORGANIZATION) ҚЫТАЙДАҒЫ ЖАҒДАЙДЫҢ БАҚЫЛАУДАН ШЫҒЫП БАРА ЖАТҚАНДЫҒЫН ЕСКЕРТІП, ҚЫТАЙ БИЛІГІН НАҚТЫ ШАРАЛАР ҚОЛДАНУҒА ШАҚЫРДЫ.

Қазір Қытайда ауру ошағы Уханмен шектесетін және жан саны 10 миллионнан асатын онға жуық қалада карантин жарияланды. Ухан қаласы бүтіндей оқшауланып, сыртқы әлемнен бөлектенді. Тіпті қала ішіндегі жүріс-тұрысқа да шектеу қойылған. Тек айрықша жағдайда ғана сыртқа шығуға рұқсат. 25 қаңтар күні Қытай төрағасы Си Цзиньпин алғаш рет елдегі вирустың қауіптілігі шекті мөлшерден асып кеткенін мәлімдеді. Тіпті, Халықаралық қауымдастықты осы мәселе бойынша бірлесіп жұмыс істеуге шақырып, өздерінің белгісіз індет алдында дәрменсіз қалғанын жеткізді. Табиғи және технологиялық апаттарды әлем назарынан барынша жасыратын Қытайдың бұл әрекетіне күллі жаһан жұрты таңырқай өрі қорқынышпен

тасымалымен айналысатын танымал қытайлық AliExpress компаниясының өнімдерінен бас тартуға шақырды. Қазір Қытайдың оған бас ауыртар шамасы жоқ. Коронавирусын ауыздықтауға барлық күш-құрылымын жұмылдыруда.

Соңғы ақпаратқа қарағанда елде ең жоғарғы сақтық деңгейі енгізілген. Халықаралық, ел ішілік рейстер кейінге қалдырылған. Тіпті автожолдар жабылып, қатынастың бүкіл түріне шектеу қойылған. Дәл қазір Қытайдың жаңа жылы көктем мерекесі. Халықтың түсінігі бойынша жыл басын отбасында, әулетімен бірге қарсы алуы керек. Ал жоғарыдағы шектеу шаралары қазірдің өзінде әлеуметтік наразылықтарға ұласа бастады. Халық өсіресе, вирус біліне бере биліктің жасырып-жапқанына, ұйымдастыру жұмыстарындағы кемшіліктерге наразы. Қала билігі індет ошағы Уханді бір күннен кейін жабатынын хабарлағанда, халықтың бір бөлігі таң атқанша қаладан шығып кеткен. Ухан қаласы әкімінің келтірген дерегі бойынша, оқшаулағанға дейін 5 миллион адам қаладан, 4096 уахандық шетел асып үлгерген. Ресми дерек бойынша 29 қаңтар түске дейін Қытайда, 7711 адам вирус жұқтырған, 8500 адам күдікке ілініп, 170 адам қаза болған. Алайда, бейресми ақпарат көздері вирус жұқтырған адамдар мен қайтыс болғандар санының өлдеқайда көп екенін, тіпті 100 мыңнан асқаны туралы жазып жатыр.

Әлемнің көптеген еліне таралып жатқан коронави

қарай бастады. Бұл Қытайда шексіз билік саналатын компартияның елдегі жағдайдың күрделілігін тұңғыш мойындауы. 2002-2003 жылдары да осы тиіптес өкпе қабынуы (SARS) обасы тарағанда Қытай алғашында оны мүлдем жоққа шығарған, кейін мыңға жуық адамның осы дерттен көз жұмғанын ақыры жариялаған болатын. Ал, ресми емес санақ сол кезде неше жүз мың адамның опат болғанын жазған. Қытай басшысының мәлімдемесінен кейін, СІМ ресми өкілі шұғыл брифинг өткізіп, елдегі қауіпті вирус жайлы әлемдік бұқаралық ақпарат құралдарына жауап берді.

Тәуелсіз сарапшылар өзіндік өзінде қытай экономикасының миллиардтаған шығын көріп жатқанын айтады. Әсіресе, туризм, тасымалдау салалары. Вирустың жеткізілген жүкпен бірге баратыны белгілі болғанда интернет саудасы бірден құлдырады. Ресейлік вирусологтар зат

русына қарсы шекаралас жатқан мемлекеттер де қам жасай бастады. Әсіресе мың жарым шақырымнан асатын шекаралық дәлізі бар біздің еліміз үшін аса сақтық керек екені даусыз. Өткен жексенбі күні Үкімет басшысы Асқар Мәмин коронавирусының алдын алу бойынша кеңес өткізді. Онда 10 түрлі алдын-алу шарасы қарастырылып, оны Үкімет басшысының орынбасары Бердібек Сапарбаевтың төрағалығымен ведомствоаралық комиссия бақылауына алды. Қазіргі уақытта Алматы облысында Қорғас шекара бекетінің қызметі тоқтатылды. Алматы облысы әкімінің орынбасары Батыржан Байжұманов барлық өткізу бекеттерінің жұмысымен танысып, алдын-алу шаралары бойынша нұсқаулар берді.

Алматы облыстық денсаулық сақтау басқармасы да өңірде коронавирусына шалдыққан азаматтардың тіркелмегенін

мәлімдеді. Басқарма басшысының орынбасары Сәуле Қабылова өңірдегі медициналық мекемелерге індеттен сақтанудың біріңғай механизмдері жолға қойылғанын, алаңдауға еш негіз жоқтығын айтты.

8 қаңтар күні ҚР Денсаулық сақтау министрі Елжан Біртанов Қытайда тараған коронавирус инфекциясы бойынша брифинг өткізіп, аталмыш ауру түрінен зардап шеккен қазақстандықтың жоқ екенін мәлімдеді.

мәселесін елшілік пен қытайлық тараптар өзара ақылдасуда. Қазақстан СІМ ресми өкілі Айбек Смадияров азаматтарды жалған ақпараттарға ермеуге шақырды. Оның сөзінше Уханнан ешбір мемлекет өз азаматтарын шығара алмай отыр. Тек қытай билігіне ұсыныстар жіберумен шектелуде.

Коронавирус туралы біздің бұқаралық ақпарат құралдарында түрлі пікірлер мен болжамдар айтылуда. Бұл індетті қытай үкіметі арнайы ұйымдастырды деп пікір білдіргендер де бар. Мәселен, «Адырна» сайтындағы мақалада Тоқтар Жетпісбай есімді фейсбук қолданушысы коронавирусының халық санын азайту үшін әдейі таратылған індет деп жазып, бірқатар дәлел келтіреді. Нақты айтқанда, Ухандағы «Wuhan Institute of Virology» мекемесі осындай ауру түрімен айналысатынын айта келіп, АҚШ аллергия және жұқпалы аурулар институтының директоры Антони Фаусидің «Мен қытайларға өз көрлерінді өздерің қазып жатсыңдар деп айтқам» – деген пікірін келтіреді. Қытай тақырыбында мақалалар жазып жүрген Қазақтаймс интернет порталының Шығыс Азия елдері бойынша сарапшысы Естай Божан халыққа әдейі таратты дегенмен келіспейді.

– Қытай бактериологиялық қару жасау саласында соңғы жылдары қатты кірісті. Уханда ондай өндірістің бар екені де анық болды. Ал халықты әдейі қырып жатыр дегендер Америкадағы Қытай диссиденттері. ҚХР осы арқылы халықтың қартаюын алдын алмақ деген уәж айтады. Меніңше, вирустың тарауына салғырттық әсер еткен. Содан таралған. Әдейі жасады дегенмен келіспеймін, – дейді сарапшы.

Әлем жұртын үрейге салған кеселдің нақты емі әзірше табылған жоқ. Гонконг ғалымдары қарсы вакцина таптық дегендерімен, оны сынақтан өткізуге кемі жарты жыл керек деп отыр. Ғасыр басында тараған SARS індетінің вакцинасы да екі жылға жуық уақытта әрең табылған болатын. Дегенмен, Коронавирусын тежеуге, алдын-алуға болатын тұстары анықталып қалды. Вирус жылан, жарқанат, тышқан сияқты лас жануарларда молынан кездесетін болған. Көзіне көрінгенді жей беретін талғамсыздықтың соңы үлкен апатқа әкеліп отыр. «Ауру – астан» дегенді халқымыз осындайда айтса керек.

А.НАЗЫМҰЛЫ.

ЖАЗЫЛҒАН ЖАЙДЫҢ ЖАҢҒЫРЫҒЫ

ЕЛІНІҢ ЕРТЕҢІМЕН ТЫНЫСТАҒАН...

«Алатау» газетінің, Д. Қонаевтың туған күніне орай үзбей мақала жариялап тұратынын қуантанды. Тазетті үзбей оқитын оқырман рейтингіе былығы №1 санында шыққан тулғаның туған күніне орай берілген мақаланы тұщынып оқып шықтымы.

Ал газеттің №2 санындағы 5-7 беттердегі «Сіз не дейсіз?» айдарымен берілген «Қонаевты қаралау – қазақты табалау емес пе?» деген мақала бойынша ойымды білдіруді жөн көрдім. Мақала авторы Айтақын Бұлғақов жазғандай, мақаланы оқып, менің де жаным күйзеліп, қан қысымым көтеріліп кетті. Қонаевты қаралағандар оның қандай адам екенін білмей жазғандар деп ойлаймын. Мүмкін қазіргі жағдайға орай, солай жазыңдар деп арнайы тапсырма да алған болар, кім білсін?!

Мақала авторы айтқандай-ақ, адамзатты қаралаудан, табалаудан асқан қорлық бар ма? Тірісі түгіл, бақилық болған өлісін де көрде тыныш жатқызбайтын болдық қой. Бұл деген аруақты алалау ғой. Біздің қазақта өлгеннің артынан жаман сөз айтпайтын еді. Ал мынау сұмдық дүние емес пе? Мақаланың аты айтып тұрғандай, бұл Қонаевты қаралау емес, қазақты табалау деп түсінемін өз басым.

Білгенге Д. Қонаевтың қазақ еліне сіңірген

еңбегі ұшан теңіз. Қазақты қазақ еткен ұлы адам еді ғой, жарықтық. Оның қандай адам болғанын, көзі тірісінде көріп, білген біз жақсы білеміз. Өзім ауылшаруашылығы саласында 45 жыл жұмыс істеген адаммын. Қазір жасым сексеннен асты... Ол кісіні үш мәрте көрдім. Алғаш Ақсу ауданына табан тіреген тұста. Бізбен емен-жарқын амандасып, қал-жағдайымызды сұрады. Бүл 1985 жыл болатын. Сол кезде өзімен бірге еріп жүрген жігіттердің ішінде Н. Назарбаев та бар екен. Д. Қонаев оны қасына шақырып алып: «Мынау Нұрсұлтан Назарбаев деген жігіт. Келешекте Қазақстанды басқаратын басшыларың болады», – деп таныстырды.

...Оның тағы бір әулиелігін айтайын. Бірде көлікте келе жатып егіс алқабында егін орып жатқан жұмысшыларды көреді. Жол-жөнекей тоқтай қалып, көліктен түсіп, өлгі еңбеккерлермен барып амандасып, әрқайсысының қолын алыпты. Бүгінгі басшысымақтар қара жұмысшыларды адам қатарына қоспайтын заман болды ғой. Ал

ол тұста далада жұмыс істейтіндердің қадірі артып тұрып еді.

Дінмұхамед Ахметұлының бойындағы жақсы қасиетін айта берсек, ақ қағаздың бетіне сыймас та. Ойымды қорыта келгенде, Д. Қонаевтың еңбегін жоққа шығару нағыз көр соқырлық деп білемін. Жүз жылда бір туатын дара тұлғаны қаралау бізге абырой өпермейді. Мақалада автор жазғанындай, шынында да Қонаевқа қол шоқпар сілтегендер не нәрсені де ойланып айтса екен деймін.

Кемеңгер көсемімізді ту ұстаған, Елінің ертеңімен тыныстаған, Өзіңді, Димаш аға, кім мақтаса, Дүниеде соның бәрі туыс маған – деп ақын Тұманбай Молдағалиев жырлағанындай, мен үшін де дара тұлғаны мақтаған адам туыс та, даттаған адамды қазақтың жауы деп танимын.

Кеңесбек БАЙДАЛИН, Ақсу ауданының Құрметті азаматы.

ТАНЫМ

ЖАЛПЫРАҒЫН
АЙҒАН

Жалғасы. Басы өткен санда

Себебі, әрбір атаға 50 жылдан уақыт бөлсек Байтүгей мен Тоғарыстан 1590-1595 жылдары туғанда олардың балалары: Тұрдымбет, Мұрат, Елтіңді, Жылкелділер 1610-1615 жылдар арасында дүниеге келген. Сонда 1646 жылғы соғысқа әкелері 50-55 жаста, ал балалары 20-25 жасында қатысқан.

XVIII-ғасырдың 40 жылдарында Жоңғар хандығын жоюға Абылай, Қабанбай, Бөгенбай, Наурызбай, Райымбек, Рүстемдермен бірге біздің Суаннан Сатай, Мырзакелді, Ханкелді батырлар қатысқан. Себебі соғыс осы батырлардың туған жерінде болған және бұл батырлар туған жылдары жағынан да алшақ кетпейді. Себебі Сатай да, Мырзакелді, Ханкелді де шежіре бойынша төртінші ата. Ал Суаннан шыққан үшінші топ батырларға Бөлек, Аралбай, Туматай, Биғаш, Ұзақ, Шойнақ, Бағай батырларды жатқызуға болады. Себебі бұлар Суаннан бастап есептесек алдыңғы батырлардан бір ата кіші, бесінші ата болып келеді.

Төртінші топ батырларға Өтікей, Нұржеке жатады. Біз мынаны ескергеніміз абзал, елі мен жерін тек бір, екі батыр немесе жазба түрінде аты қалған батырлар ғана қорғап, қалғаны араласпаған деуіне болмайды. Егер осы жоғарыдағы батыр бабаларымыз тізе қоса арман, тілек, мүдделерін бір арнаға, бір бағыт мақсатқа келтірмесе, соншама қырғын, сүргін, қансоқта шайқастан туған жері мен елін сақтап қала алмас еді. Жойқын қысымдардан жер ауып, «ел шеті жау өтінде» жүрсе де өз туған жері, алтын бесіктеріне қайта оралды.

Әкем маған: — Мырзакелді мен Ханкелдінің өзін естіген өмірлерінен аз да болса хабардар еттім, енді осылардан тараған ұрпақтар туралы ел аузындағы сақталған аңыз, әңгімелерді айтсам қайтеді, — деп маған ойлы көзбен қарады. Мен — мақұл өке, мен тыңдауға дайын, — деп зейін қойып отырғанымды аңғарттым.

— Онда, — деді әкем, — Мырзакелдінің жеті баласы бар. Қожеке, Тілеке, Мәмбет, Кебенек (Үмбет), Олдақсан, Туматай, Еділбай. Мына менімен сен сол жеті баланың біреуі Туматайдан (тентек Матай) тараймыз. Мынаны айта кетейін, жоғарыда айтқан ұсақ Мұратқа жататын Шегерек пен Мырзакелдінің төртінші ұлы Кебенек қалмақтармен болған бір соғыста хабар-ошарсыз жоғалып кетеді. Бір жылға дейін оралмаған соң, оларды жау қолында қаза тапқан шығар деп жаназасын, жылын беріп жатқанда, Кебенек келіп қалады. Нәзірге жиналған жұрт «Кебін киген келмейді, кебенек киген келеді», — деген осы деп, бауырларын құрметпен қарсы алып, ақсарбас айтып сойып, құдайы шай береді. Содан бастап ауылдың ұл-қыздары, келіндері Кебенек ата, ал жеңгелері Кебенек қайымы деп, Үмбет аты қалып, Кебенек атанып кетеді.

Шегерек қайта оралмайды, артында Итай деген жалғыз баласы қалмаса, тарихта Шегерек деген есім жойылған болар еді. Қазақтың «Артында пұл қалғанша, ұл қалсын» деуі осыдан. Осы күнге Шегерекпіз деп жүргендер сол Итайдан тараған ұрпақтар.

Мырзакелді (Мырзакелді) бай екі әйел алған, Бәйбішесі Қарлығаштан Қожаке, Тілеке, Мәмбет, Кебенек. Тоқалы Балжан шешемізден Олдақсан, Туматай, Еділбай. Қазақ тоқалды бірнеше себептермен алады. Бірінші себебі алғашқы әйелі бала таппаса, бала сүю үшін тоқал алады, екінші себебі ағасы немесе інісі өліп, оның әйелі жесір қалса, одан қалған ұрпақты жат етпеу үшін «Аға өлсе, іні мұра» әмеңгерім деп тоқалдыққа алады, үшінші өзінің алғашқы әйелін өте жас кезінде ашамайға мінгізіп апарып алып берсе, оған деген сүйіспеншілігі жоқ болса, есейгенде өзі ғашық болған қызды алады. Мысалы: Абайдың Әйгерімге ғашық болып алғаны сияқты. Төртінші байлықтың, мәңсалтың арқасында өзінің атын шығарып, дақпырт ету үшін басқалармен серде-бе таласып, ауыл санын, жан басын көбейту үшін мақтаныш мақсатында алады.

Мырзакелді атамыздың Балжан шешемізді алуы шын ғашықтықтың жемісі. Балжан шешеміз өте ақылды, көрікті, парасатты, байсалды, ашық қолды, көпшіл, туысшыл қыз болған. Албан атамыздың Алжанынан тарайтын бұтақтың қызы, шыққан жері текті, дәулетті болған. Мырзакелді атамыз Балжан шешемізді бала үшін емес, шын

махаббат, ғашықтық сезімінің ауғаны үшін алған, оған Балжан тарапынан да қарсылық болмаған.

Балжан шешемізді алғаннан кейін Қарлығаш шешеміздің кеудесінде қызғаныштың оты тұтанып күндестіктің күні туады.

Бақандай төрт ұл тауып берсем де Мырзамға неге жақпадым. Балжанның менен қай жері артық деп, Мырзакелдіге айта алмаған реніші мен өкпе қалдығының қайтарымын Балжаннан алмақ болады. Балжанды Мырзакелдіге жексұрын көрсетудің әдісі Балжанға бала көтертпеу, бедеу қатын атандыру. Бірақ та, оған осы жол бақсы, балгер, тәуіптерге әр-түрлі айла-тәсіл жасатса да, Балжан шешеміз жүкті болады.

Қарлығаш шешеміз ертелі кеш намаз оқығанда, намаздың соңында Балжан тумаса екен, — деп құдайға құлшылық етіп сұрайтын көрінеді. Қазақта мынандай мақал бар:

Күндестің күні де күндес
Қараңғы түні де күндес
Отының күлі де күндес
— деген осы.

сым болса сол ауылдың қазаны көбірек қайнаған. Осындай барымтаға түскен, шауып кеткен, қолды болған, мал жанды артынан қуып, оның есесін қайтаратын азаматтардың санатына Мырзакелді атамның Кебенек, Туматай, Биғаш, Аралбай атты балалары көзге түседі. Бір айта кететін жайт Туматай атам Әпсүгірдің Тоқсейітінен туған Еділбайдың баласы Шойнақ батырмен, Тұрдымбетте Есеттен туған Қошқармен тату, сыйласымды болған. Барымта қайтару сапарына шыққанда Шойнақ батырмен Туматай үнемі бірге жүретін көрінеді.

Осындай сонардан қайтып оралып келе жатып үлкен той, тамаша, думанға кездеседі. Той үстінде Сатай ауылының бір ақын келіншегімен айтысып. Сонда келіншек Шойнақты қағып:

Ішінде Әпсүгірдің бес қарасың,
Барымталап бар малды жеп барасың.
О дүниеге барғанда шыныңды айтшы,
Құдайыңа немене деп барасың, — дейді. Сонда Шойнақ:

Рас мен Әпсүгірде бес қарамын,
Құдайдың ырызғысын жеп барамын.

Күндестік Қарлығаш шешеміздің бар ниетінен білініп тұрады екен. Бәйбішесінің бұл ниетін Мырзакелді бай сезді де, Балжанның аман-сау аяқ-қолын бауырына алуын армандайды. Айы-күні жетіп Балжан шешеміз, аман-есен босанып дүниеге ұл келеді. Осы кезде Мырзакелді атамның ойына бәйбішесінің Балжан тумаса екен, деген қараниеті оралып, қалайда аман-сау босанды ғой, осы баланың атын Туматай қояйын, осы атты естіп бәйбішем өз қателігін түсінер, мен тумаса екен десем де, құдай берсе туады екен деп, өз күндестігін қоятын шығар деп, өмірге келген ұлдың атын молда шақырып, азан айтқызып Туматай қояды.

Туматай жасынан өжет, қайсар, бір беткей боп өседі. Дене бітімі шымыр, мықты, иықты, саусақтары салалы, батыр пішіндес, ер тұлғалы болса керек. Мырзакелді атамның ниеті басқа балаларынан гөрі Туматайға ауып оны іштей жақсы көріп, амаңдығын тілеп, ризашылығын білдіреді. Жияын, той, көкпар-сайыс, тағы басқа қақтығыс кездерде ерекше қайраттылығымен көзге түседі. Тапқыр сөйлеп, ашық айтып, халықтың, ағайын туыстың назарын өзіне аударады.

Қарлығаш шешемізден туған төрт ағасына мұның батылдығы ұнамай, Туматайды мал соңына салып, құл етпек болады. Тоқалдан туған ұлды алдарына шығармай бағынышты ұстауға тырысады. Ол кезде ел арасында барымта шауып кету етек алған кез. Шығыстан кіші Түркістанда тұратын сібе, солаң, дүнген, қалмақтар барымтаға шығып мал біткенді айдап, жылқышыларды қолға түсіріп әкетіп жатады. Іле Алатауының өр жағындағы қырғыз бауырлар да тыныш жатпаған.

Қай ауылдың әнербақан дейтін жігіттері ба-

қарайғы алқапты береді. Жайлауға Құсмұрынның солтүстік батыс жағындағы Ақтасты өзеніне қарсы қарап жатқан Қарағайлы бетті (Басатқарағай, Басатжұрт атанған) қонысты береді. Көктеуге Жылбастауды иемденеді. Туматай Қарлығаштың төрт баласынан гөрі өзінің әкесі Мырзакелдінің кіші әкелері Қараменде, Әпсүгірге жақындай түседі. Өріс жағынан да, қоныс жағынан да, жүріс жағынан да етене аралас-қоралас жүреді.

Егізекпен (Орыспен) бірге туған Қараменде би өзінің Мырзакелді баласынан туған (жолын қуса) немересі Туматайға мейір шапағаты құлай ауады. Тіпті Егізек (Орыс) осы Туматай немеренді менің еншіме бер деп қолқа салады. Мұны естіген ағайын арасындағы ала аяқ, өсек пен өтіріктің, жаланың отын тұтатып, ара жікті ашып, ел береkesін кетіретін қу аяқ сұмдар Туматай Қараменде бидің баласы деген өсек таратқан.

Шежірге жүгінсек Туматай жолы Қараменде бидің немере баласы, ал Балжан шешеміз Қараменденің немере келіні болып келеді. Бұл құдай алдында да, әуақ алдында да басы ашық тарихи шындық. Туматай енші алып өз алдына ауыл болып бөлініп шыққаннан кейін, ел арасындағы жер дауы, жесір дауы, барымта киікжіңіне араласып, өзінің әділетті шешімін айтады. Қорасынан мыңғырып қой өріп, өрісі алалы жылқы, ақтылы қойға толады, Туматай бай атанады, байлығы оны билікке жетелейді.

Туматайдан екі бала бар: Меңлібай, Биғаш. Меңлібай шаруақор, бір тоға өзіне өзі мықты, қақ соғы жоқ, байсалды, дәулетті адам болған. Шен мен шекпенге, атаққа құмар болмаған, Туматайдың дәулетін арттырмаса орта түсірмеген.

Биғаш жасынан батырлыққа бейім, алып кел, барып келге жақын, жау келіп қалды десе елден бұрын ұмтылатын өр көкірек, сом тұлғалы қайсар кісі болған екен. Сонау қалмақ, қазақ шапқыншылығындағы уақытта Тоқарыстаннан тарайтын Тұрдымбет, Мұрат ұрпақтары жан-жақтан анталап қыспаққа алған кезде, соларға қорған бола білген батыр.

Шығысынан қытай, батысынан орыс, ойраттар, солтүстігінен қалмақтар анталап тұрған кезде тыңнан жол тауып қырғын, сүргіннен қорғаған. Қорғаныс арқылы қытайға кетейін десе, шекара жабылып, жолға қытай шеріктері қойылған. Өсектің басымен Қазан көлі арқылы өтейін десе, оғанда бекініс қойылған. Ақыр болмағаннан кейін Торы-айғырдың асуы деген асу арқылы жер аууға мәжбүр болған. Торыайғырдың асуы Үйгентас, Белжайлау арқылы, Майлышоқы (Итшоқы) төбесімен үлкен қыр-ат жонның Жоңғар Алатауымен астасқан жері, таудың басындағы асуға жақындаған сайын жалғыз аяқтанып, тарылып жан-жағы жылжымалы қорымды жартас болып келеді. Осы үлкен асудан Қызылқия жайлауының Ақсу өзені бастау алады. Ақсудың шығыс солтүстік батысынан қалың қар құрсаулаған биік мұззарт алып жатады. Биғаш батыр бастаған көш Торыайғырдың үйірі деген, бір айғыр үйірлі жылқының барлығын тиекті тағамен тағалап, қалған малды соның соңынан айдап ат-

тылы, жаяу көк тайғақ, мұзды қыраттар арқылы Мышұңқырды басып Тоқтабарлыққа қарай бет алады. Жол жөнекей қасат қарға омбылап, мұздан тайып терең шыңырау құздарға құлап мал жанның біразы шығын болады. Ең соңғы шыңырау мұззарттан тағасыз тұрмақ тағалы мал өте алмайтын болғандықтан түйеге, атқа, өгізге артып келе жатқан ағаш үйдің үзік, туырлығымен, текемет, сырмақтарды көк тайғақ мұздың үстіне төсеп, соның үстінен малдарын айдап өтеді.

Осы зобалаң көште жол бастаған жал құйрықты торайғыр болғандықтан, асуды торайғырдың асуы атп кеткен. Асудан мал жанымен аман өткендер жері шырайлы, бір алқапты тандап тыныс алуды жөн көреді. Сонда Биғаш батыр жердің шырайлысын байқап, мына жердің түгін тартсаң майы шыққалы тұр, байлықта, барлықта осы жерден табылады, осында қоныс тебіндер, — деген екен. Сол жер, содан былай «Тоқтабарлық» атанған. Суан елінің бірнеше рулары көп жыл осы тоқтабарлықты тұрақ еткен. Торайғырдың асуын жыл асқан кезде қар көшкінінің астында қалып қаза болған боздақтың жесірі күйеуін жоқтағанда: Торайғырдың асуы-ай, Көңілімнің жасу-ай, Құзға тастап баласын Мына жұрттың қашуы-ай. Үйгентас бел жайлауы-ай, Сорымыздың қайнауы-ай. Көшкінге кетіп қор болды, Сұм ажалдың айдауы-ай, — деп зарлаған екен.

Босқын болған суанды осы Тоқтабарлыққа мекеңдеткен Биғаш батырдың (қасиетті Қарабиғаш)

ТАНЫМ

БАЙТӨРЕК

сүйегі Талдықорған облысының Жалғызағаш ауылының, Орқоянды бұлағының батыс жағындағы кезеңде жатыр. Бүгінге дейін осы кезеңді Биғаш батырдың кезеңі дейді.

Осыған қарағанда Суанның Батай батырының қалмаққа қарсы соғысып, қалмақтың Мұқыры батырын жекпе-жекте басып алған ұрысқа Биғаш батыр мен Бөлек биде қатысуы мүмкін. Биғаштың сүйегі қойылған кезең Мұқыры ауылынан алыс емес. Биғаш батыр да осы соғыста қаза табуы ықтимал, Мұқырының басы алынған Көксудың батыс жағы Мұқыры атанып кеткен, күні бүгінге дейін Мұқыры атануда. Осы Мұқыры ауылынан Сары-Өзекке қарай шыға беріс жолдың жағасында екі мәрте Социалистік Еңбек Ері Нұрмолда Алдабергенов пен Қазақстанның халық өртісі Дәнеш Рақышев, журналист Әуелхан Төреханұлы Жақыбаев жерленген.

Біз Меңлібайдан тараймыз. Меңлібайдың екі баласы бар Ілеш, Қотай. Біз Ілешке жатамыз. Ілеш өзінің атасы Туматаймен, әкесі Меңлібайдан енші алып бөлініп шыққаннан кейін Бурақжыр (Қу) өзенінің батыс жағындағы Қызылжардың Өшір арық атанатын өстеңмен, Қайырма атана-тын сайдың аралығында шалшық бастаулы бет-кен сай бар, сол аймақты тұрақ еткен, бүгінгі таңға дейін сол сайды Ілештің сайы дейді.

Ілешке де, өзіне жетерлік дәулет біткен.

Өз заманында қатардағы ел аза-маты болып өмір сүрген. Ілеш би, болыстыққа таласпаған, шаруақор, малсақ болған. Кермеден аты, көгеннен қозысы, желіден құлыны кетпеген, жанды-жақты болған. Осы Ілеш атамыздан Салпық, Қырымжан, Бірімжан. Салпық атамды барлық Тоғарыстандар Апахаң дейді екен. Оны қалай атағанын анық білмеймін, Салпықтың әр кезеңде Сауда Салпық, Бай Салпық, Қубас Салпық, Би Салпық атанған жәйі бар, мен саған осы жөнінде айтайын.

Сауда Салпық атану себебінің тарихы былай: Салпық жасында саудамен айналысқан. Шығысында Құлжа, Сүйдін қалаларымен, батыс оңтүстігінде Тәшкент, Бішкек, Самар-хан, Бұхараға дейін керуен жүргізген. Еркек қойлар мен өгіздерді, аттарды ақшаға сатып түскен ақшаға әр-түрлі кездемелер, доқаба, барқыт, пүліш, мәуіті, шәйі, жібектер, қант, науат, үнді, қытай шайларын, киім-кешектер са-тып алып, оны осы Жаркент өңіріндегі Суандардың қажетіне қарай малға сатқан. Осы сауда-саттық шаруасы-мен айналысып Үлкен Түркістан, Кіші Түркістанның ірі саудагерлерімен, байларымен танысқан, тіпті тай тұяқ, қой тұяқ алтын, күміс жамбылармен де сауда жүргізген. Осы мерзім ішінде Салпық Суанға «сауда Салпық» атанған. Алтынмен, күміспен сауда жасаған адам байымағанда кім байиды. Ақтылы мыңдаған қой, үйірлі жылқы, табын-табын сиыр, қосбақ, нар атанған түйелер бітеді, тіпті алмас жорғалар мен сәйгілік, жүйрік аттар, қыран бүркіт пен ұшқыр тазы Салпықтың байлығын жұртқа айғайлап ай-тып, ауыл сәнін, берекесін, көркін аша түсетін көрінеді. Міне осы тұс Салпықтың «бай Салпық» атанған тұсы.

Салпық атамды мал шаруашылығы, сауда-мен шұғылданумен қатар, егін егіп, шөп шау-ып отырықшылдық, диханшылдық кәсіппен де айналысқан. Өзінің ата қонысы Қу өзеннің шығыс жақ қыратынан керпете арық қазып, сусыз шөлейт болып жатқан тастықты тақырға су шығарып, астық айдайды, Салпық қаздырған арық басын Арасан шатқалының төменгі салмауынан алып, Әулиеағаштың шығыс жағымен өтіп, Жылбастуға дейін барады. Әулиеағаштың тау жағында саз-дау ойпаң жер бар, соның шығыс жақ беткейіне қыстауы орналасқан. Қыстаудың төңірегіне, қыраттарға бидай, сұлы, арпа, жоңышқа егіп, оны өзі қаздырған арық арқылы суғарып күттірген. Салпықтың күзде, қыста малдарын отарлатып жа-ятын жері Қорғас өзенінің Іле өзініне құяр жерде, үлкен арал түбек болған. Қыс кезінде барлық мал сол түбекті тебендейтін. Түбек қамысты, құрақты, шілі қорыс болған көрінеді. Қандай жұт болса да малды жұтқа бермеген. Осы түбекті Салпықтың отар түбегі немесе «Салпық түбегі» атап кеткен. Жаз шығысымен көкек айынан бастап төрт-түлік малы Қойтасты, Аяқсазды, Басатқарағайды жайы-лым еткен.

1855 қоян жылы болу керек, қыстың қатал бо-латынын ойлады ма екен, Салпық атам өзі қатын баласымен, мал бағатын ағайын-туыстарымен,

төрт-түлік малын отарлатып сол Іленің бойындағы түбекке барады. Ақпан айының бас кезінде аяқ астынан өрт шығып барлық жәйілімді өрт шала-ды, екі-үш күн араламай қатты суық боп, қарлы боран соғып қалған жәйілімді қар басып қалады. Мал жайыларға жәйілім жоқ, бар шөбі өртеніп кет-кен, қалғанын қар басып қалған соң малдың бөрі аштан қырылады.

Сол қысқы наурыз айы кірісімен елге сүзек деген дерт келіп Салпықтың бар бала-шағасы, әйелі, малшылары бөрі опат болады да өзі, бір көк дөнен, бір көк барақ деген иті тірі қалады. Мұны естіген ел жұрт, туған-туысқандар, иісі албан, суан, жалайыр, төрелер Апахаңның басына түскен зұлаMAT, апат пен қайғыға ортақтасып қолдан келген көмектерін беріп елдік, ағайындықтарын істейді. Міне жұт жеті ағайынды, - деп осыны айтады. Көрдің бе өрт шықты, қалың қар жау-ды, ауыру келді. Бір-екі айдың ішінде жұттың үш түрі қайталанған. Егер қалған су тасқыны, жер сілкіну, қатты дауыл болу сияқты жұттың төрт түрі қайталанса, осы Суан өңірінде тірі жан-жануар қалмаған болар еді.

Осы оқиғадан кейін мал жанының барлығынан айрылған Салпық «Қубас Салпық» атанады. Осы қасіретті естіген Салпықтың шешесі Үрия (Қарашаш) анамыз:

Оттікі отқа,

Судікі суға,
Дәне пұлым қолымда, — деп қатты қайғырыпты.

Мұнысы Салпықтың саудамен айналысып, алып сатарлық жасап байығанын жақтырмағаны болу керек. Ел ішінде жаманат сөз жатама, ойбай Туматайдың Салпығы мал жанымен түк қалмай қырылып қалыпты деген суық хабар бүкіл үш жүзге тарайды. Осы сыбысты естіген Суанның белді биі Қожбанбет (Ақшадан шыққан) Апахаңа көңіл айта келгенде көк итін ертіп, көк дөненіне мінген Апаханды жолда кездестіреді. Сонда Қожбанбет би, - Е, Апах! Мен сенің басыңа түскен ауырталпықты естіп, көңіл айта келдім. Малыңмен, қатын, бала-шағаңның қырылып қалғаны жақсы болты. Егер бұл тажал сені де алып кетсе, сендей Апаханды мына суан қайдан табады. Бала белде, қатын жолда, мал жанға бітеді, - демеуші ме еді, қайғырып, қажыма. Ел іргесі, ер азамат аман болса, барлығы орнына келеді, — деп қайғысына ортақтасып басу айта-ды, сонда Апах: - Биеке! Бір малдың етін жеп кетіңіз, десе де соярға тышқақ лағы да жоқ екеніне назаланып қатты күрсінген екен, соны сезген Қожбанбет би: Апах, сен енді үйленсең, сонда сен қыз алма, қатын ал жарайма, - деп қоштасып ауылына қайтады. «Ақшаның айтқаны келмейді, сандырағы келеді», — деуші еді, мына бидің қай айтқаны екен деп, Апах: терең ойға батады. Қазатқа мынандай мақал бар.

Батыр бір оқтық,
Бай бір жұттық,
Ер арыса аруақ,
Ат арыса тулақ — деген.
Кешегі жалпақ жалайыр, албан, суанға сау-да Салпық атанған Апах: бір айдың жүзі бол-

май мүсәпір халге түскен. Құдайдың құдіретімен, тағдырдың тауқыметіне ешқандай күш қарсы тұра алмайды. Апах:ның нағашы жұрты Үрия (Қарашаш) шешеміздің төркіні Албанның алжа-нынан тараған ру екен. Жиені Апах:ның ба-сына түскен қасіретті естіп көңіл айтуға келеді. Жаз шығып, күн жылығаннан кейін қоралап қой, үйірлеп жылқы айдап әкеп береді.

Артық айылдың батқанын иесі білмесе ат білер, ер жігіттің азғанын туысы білмесе жат білер — дегендей, Апах:ның нағашы жұрты туысқандарынан бұрын өздерінің қормалдығын көрсетіп, жан ашырлық жасайды. Уақытта тоқтау жоқ қой, оны тоқтату мүмкін емес «Өлген-жанын ұрады, тірі-тіршілігін істейді», — деген Апах:ның өмірінің төртінші кезеңі басталады. Қожбанбет бидің айтқаны көкірегінен мықтап орын тепкен болу керек, Апах:н үйлену үшін қыз іздемей, қатын іздейді.

Ой, әлгі Ілештің баласы әйел іздеп жүр екен деген дақпырт елге тарады. Сатай руының бір бұтағы Қойкөденің баласы Қазақбайдың қызының аттастырған күйеуі қайтыс болып үйінде отыр дегенді естиді. Апах:н ежелден қойы қоралас, ауылы аралас, төскейде малы, төсекте басы қосылған көршілес отырған Байтүгей ауылы-на, оның ішінде алдын-ала хабардар болған Қазақбайдың үйіне барып, мән-жайды ұғады.

Өзінің аттастырған күйеуіне қосыла алмай, жесір атанып отырған қыздың аты Үния екен. Жас шама-сы 16-17 төңірегінде болу керек. Апах:н Үнияны көргенде құлай ғашық болады. Үния аққубаша, би-дай өң, қараторының әдемісі болса керек. Сонда Үнияға арнап:

Көргенде алғаш рет Үнияны,
Ұмыттым мына жалған дүнияны.
Кездестім кубас Салпық атанғанда,
Қаңырап жұт шалғанда жылы ұямды, — дейді.
Осы аралықта бір таңқаларлық ұқсастық бар. Салпықтың үлкен атасы Туматайдың шешесінің аты Балжан, ал Туматайдың өз әйелі Ұлжан, Салпықтың шешесінің аты Үрия (Қарашаш), Салпықтың әйелінің аты Үния, оның өзі нағыз сүйіспеншіліктен туған ұқсастық па деп қаласың. Үнияның ата-анасына үлкендер арқылы сөз сап, қалың малын төлеп, бірер жыл қалыңдық ойнап жүргеннен кейін Үниямен шаңырақ көтереді. Апах:н Үниямен отасқан күннен бастап дәулеті жүріп, ел ішінде мерейі арта береді. Қолдан ұшқан бақ пен береке қайта оралады. Үния шешеміз Салпық атамнан үйелмелі, сүйелмелі үш ұл, бір қыз дүниеге әкеледі. Олар Тәшіман, Бәтима, Жақыбай, Кенжебек. 1860 жылдары осы Кекталдың шығыс жағында «Түрген» деп аталған қалың сөйпілмен қоршалған сібе, солаң, Қытайдың бекінісі, каласы болады. Міне, осы тұста Апах:н осы Түрген қаласының басшылары-мен шығыс түркістандағы мұсылман және қытай басшыларымен келісім жүргізіп ел іргесін аман сақтап, алды кетті, шауып кетіні азайту үшін үлкен еңбек сіңіріп, ел азаматына тән қызмет істейді. Рулар мен ру арасындағы, ағайын арасындағы өртүрлі дау-дамайды, үлкенді-кішілі кикілжің жанжалдардың дұрыс шешімін тауып, әділдік ай-

тады. Міне өстіп көзге түсіп жүргенде 1865 жылы 35 жасында бес Мұратқа би болды. Міне осыдан бастап өмірінің төртінші кезеңі Би Салпық ата-на-ды. Дәулеті шалқып, бала-шағалы боп, Суанның кез-келген бай-билерімен үзеңгі қағыстыруға өмірдің өзі итермелейді. Апах:н Би Салпық атанған тұста Қарамеңдеден шыққан Шәнті би, ақшадан Қожбанбет, тұрсыннан Баян билер болған осы суанның би болыстарының көпшілігі жалайыр, шапырашты руларымен тамырласқан сары сүйек жекжат-жұрат, жаз жайлау, қыс қыстау араласып, алысып-берісіп, бір-біріне жиі қатынап отырған.

Шәнті тілді, әзілқой адам болған екен. Бір жылы Салпық би екеуі мына Алтынемел асуын асып, қаңтар айының орта тұсында жалайырдағы құдаларына жекжатшылап барады. Құдалары жылы қарсы алып соғымның қазы-қартасын, жал-жаясын балқытып асып, қысырақтың сары қымызын сапыра құйып, әңгіме дүкен құрады. Үй иесі Шәнті мен Салпыққа қарап: -Сіздердің ауылдарыңызда қысырақ байлап, қымыз ішіп отырған болар, - деп өзінің байлығын мақтаныш етсе керек. Сонда Шәнті би жұлып алғандай. -Дұрыс айтасыз қақылдаған қаңтарда, жабағының жалына жармасып, қысырақтың қытығын келтіріп жүрген жарымағандар бізде де баршылық, -депті. Салпық Шәнтінің айтқанына қысылыңқырап ба-рып, жарымағандар емес, сіздердің жалайырларыңыз да бар деген екен.

Ақыры айтқан соң барлығын айтай-ын. Шәнті би мен Би Салпық бала кезі болу керек, ауыл аралап, қымызға тойып, қыз-келіншектерге қырындап келе жатқан кезде еңкейістігі бас-таудан су алуға кетіп бара жатқан қызыл көйлек киген қызды көріп, ат басын бұрып жақын келгенде қыздың көйлегінің қолтығы сөгіліп, әпкішке артқан білегінің астынан аппақ еті көрініп тұрса керек, сонда қызды сөзге сүріндікмек боп: — Қарындас ақ қолтық, қызыл құнажын көрдіңізбе, — депті. Қыз жалт қараса Шәнті бидің беті секпіл, мұрны қайқы, қарақошқыл екенін байқайды да, салған жерден: - Көрдім, осы өзір ғана шұбар бет, керт-пеш мұрын, қара бұқаша артынан ілесіп суатқа қарай түсіп бара жатқан, — депті.

Сөзден жеңілген болашақ би-лер аттарын қамшылап ілгері жүріп кетіпті. Былай шыққаннан кейін Шәнті Салпыққа қарап: «Андамай сөйлеген ауырмай өледі» — деген осы екен ғой, — депті. Салпық Шәнтінің қыздан жеңіліп қалғанын жуып шаю үшін. Ой Шөке! Мен саған бала кезімдегі бір қызығымды айтайын. Мен өз әкем Ілештің қойын бағатынмын. Көктем көкке де, аққа да тойым болған кез. Түс мезгілі, қойымды суғарайын

деп Қу өзенінің жағасына суатқа айдап келе жатқан кезім, Қу өзенінің батыс жағында Қошқар ауылының өзіммен қатар өсіп келе жатқан бір қызы қозы бағатын. Мен қойымды өзен сағасына үйездетіп үйден ала шыққан дорбамдағы тары-ны жеп тұрғам. Астымда торы ала тайым бар. Байқампаптың әлгі көрші қыздың қозылары менің қойыма маңырап қосылып кететін болған соң, ол да, мен де жүгіріп қоймен-қозының арасын бөлдік, қоспадық. Ойламаған жерден әлгі қыз маған бы-лай деді:

Бірге өскен жастайымнан ынжық сары, Кетіпті екі ұртыңа бір қап тары. Қозымды жібересің жамыратып, Қойыңды талтандамай қайтар ары, — деді де менің қойымды аралап өзіме қарай үркіте баста-ды. Сонда мен былай дедім:

Ынжық деп босқа мені қаралама, Сырмалап тоқым салдым торыалама. Кім білсін адалсың ба, арамсың ба, Қыдырлы байдың малын аралама, — дедім. Ол: Жайылып мынау байтақ атырапты, Жұлып жер қайың, тікен жапырақты. Қойшы алмай өз қойынды өзін бағып, Етегі шалбарыңның қақырапты, — деді. Мен не дерімді білмей барып:

Ақ тікен, қара тікен жерде де бар, Біреу бай, біреу кедей елде де бар. Менікі жыртылса да байқалмайды, Сүйем жер қақыраған сенде де бар, — деп қыз баланың қыз басымен қозы бағып жүргенін бетіне бастым депті.

КАЗАХСТАНЦЫ БОЛЬШУЮ ЧАСТЬ СВОИХ ДЕНЕГ ТРАТЯТ НА ГАЗИРОВКУ

В Казахстане серьезно подумывают над тем, чтобы ввести налог на сахаросодержащие напитки, такие как сладкая газировка, энергетики, соки и даже подслащенные чаи. Все эти продукты вызывают ожирение, диабет и проблемы с сердцем. Всемирный банк провел в Казахстане исследование, которое выявило, что от налогообложения таких напитков выиграют не только сами граждане, но и государственный бюджет, который, по некоторым оценкам, может пополниться на 182 миллиарда тенге.

Специалист из Всемирного банка Кейт Мандевиль на днях заглянула в один из магазинов Нур-Султана и увидела картину: огромный ассортимент газировки и энергетиков расположен рядом с обычной водой. «Практически как эквивалент воде», - заметила Мандевиль, показывая фотографию, которую она сделала в казахстанском супермаркете. Выступая на семинаре в столице Казахстана, Кейт приводит факты не в пользу сладких напитков. «Это источник пустых калорий в питании человека», - заявляет она как старший специалист по здравоохранению. «Сахаросодержащие напитки - это не просто энергетики, лимонады, подслащенный чай, молоко с различными вкусами, но и пакетики «три в одном» с кофе или чаем. Сейчас очень много доказательств того, что слишком большое потребление сахара через эти напитки имеет связь с огромным количеством различных заболеваний, таких как ожирение, диабет, сердечно-сосудистые заболевания, кариес зубов. Распространение таких напитков очень сильно растет во многих странах, в том числе в Казахстане», - говорит представитель Всемирного банка. «Поскольку такие напитки не дают какой-либо ценности, их можно очень легко удалить из диеты, из продуктов питания и обосновать более здоровые продукты. Поэтому налог ввести очень легко», - уверена она. Представитель Министерства здравоохранения Казахстана, говоря о проблеме сладкой воды, отмечает, что большая часть всех болезней в нашей стране связана не с инфекциями. Часто здоровье зависит от образа жизни самих людей. «Заболеваемость неинфекционными заболеваниями в РК составляет 57 процентов. В структуре смертности доля умерших от неинфекционных заболеваний составляет 60 процентов», - говорит заместитель директора одного из департаментов Минздрава Зауре Ахметова. За последние пять лет в нашей стране стало больше случаев болезней сердечно-сосудистой системы (рост на 16 процентов) и онкозаболеваний (рост на 2,4 процента). За тот же срок количество заболевших сахарным диабетом выросло на 31,1 процента. «По последним данным, вероятность преждевременной смертности жителей РК от одного из четырех неинфекционных заболеваний составляет 27 процентов», - отмечает представитель Минздрава. «Одним из факторов распространения неинфекционных заболеваний, как вам известно, является поведенческий фактор, один из которых - нездоровое питание. Результаты последних исследований, которые были проведены нашим национальным институтом, показывают, что более 33 процентов населения страдает от избыточной массы тела», - говорит Ахметова. Возможно, эти цифры

и проценты могут показаться слишком сложными. Но вы только представьте, 33 процента людей, которые весят больше, чем нужно, - это почти 6 миллионов человек. «Ожирение среди населения - 9,2 процента. 50 процентов детей школьного возраста регулярно употребляют сладкие и газированные напитки. Результаты показали, что 20 процентов детей в возрасте 8-9 лет страдают от избыточной массы тела и 3,2 процента наших детей страдают от ожирения», - приводит статистику чиновник из министерства. По данным Всемирного банка, ущерб экономике Казахстана от неинфекционных заболеваний оценивается в 2,3 триллиона тенге в год. При этом, как отмечают в этой организации, потребление сладких напитков в Казахстане растет, в особенности растет потребление энергетиков. Как выяснилось, Всемирный банк вы-

брал Казахстан в качестве первой страны в регионе, чтобы провести свое исследование на тему целесообразности введения налогообложения на сахаросодержащие напитки. «Казахстан потенциально будет первой страной в СНГ, где будет внедрен такой налог. Тем самым вы покажете свое лидерство, свое пионерство в этом регионе наряду со многими другими инициативами», - заявила Мандевиль. По ее словам, налог на сладкую воду многие страны начали вводить начиная с 2010 года (за последние пять лет более 30 стран ввели такой налог), но есть и такие, которые внедрили этот механизм уже очень давно, например Финляндия. «В Великобритании в прошлом году ввели налог на безалкогольные напитки. Для напитков, в которых от 5 до 8 миллиграммов сахара на 100 миллилитров, ставка налога составляет 18 пенсов с литра. Для напитков, в которых более 8 миллиграммов сахара на 100 миллилитров, налог составляет

24 пенса с литра. Это привело к тому, что на 18 процентов сократилось содержание сахара в напитках в первый год введения налога. И прогнозируется, что приведет к 30-процентному сокращению содержания сахара в напитках в следующие три года», - заявила Мандевиль. Она говорит, что многие производители, чтобы не платить высокие налоги, меняют рецептуру своих напитков, сокращая содержание сахара, оставляя лишь какое-то количество сладости для вкуса.

«На самом деле нет стандарта по содержанию сахара даже у самых знаменитых брендов. Все зависит от предпочтений местного населения. Например, я была в Восточной Азии, и там был тот же самый бренд, что и в Европе, но он был слаще, чем этот же бренд в Европе. Производители меняют рецептуру, это показывает, что нет какого-то особого секретного рецепта в содержании сахара», - приводит доводы старший специалист Всемирного банка. Ее коллега Алан Фукс представил любопытное исследование, основанное на анализе казахстанских домохозяйств. «Самые бедные домохозяйства больший процент своего бюджета выделяют на покупку сахаросодержащих напитков», - заявил он. То есть, согласно исследованию, самые бедные граждане нашей страны, как правило, тратят больший процент от своего бюджета на покупку газировки и других сладких напитков. «Что касается фактического объема денег, которые

тратятся, то более богатые в среднем тратят больше на газированные напитки. Но как процент от бюджета больше потребляют более бедные. Разница не очень большая, просто вид поведения такой», - пояснил эксперт. Насколько сокращается жизнь человека, который пьет вредную газировку, сказать сложно, но эксперт Всемирного банка проводит аналогию с курением. «Курильщики в среднем на десять лет живут меньше, чем те, которые не курят. Однако если вы бросите курить в возрасте от 30 до 40 лет, то вы эти десять лет набираете снова. А если вы бросаете в возрасте от 40 до 50 лет, то всего восемь лет добавляется. От 50 до 60 - шесть лет добавляется. А после 60 лет очень сложно этот возраст опять вернуть», - заявил он. О проблеме вредных напитков задумываются и в Министерстве финансов Казахстана. Как пояснил руководитель управления администрирования акцизов Комитета госдоходов Минфина Дамир Нургалиев, чтобы начать внедрять налог на эту продукцию, им необходимо подготовиться. «Чтобы контролировать, нам нужно будет время, надо изучить, какие напитки, где производятся, сколько импортируется. Мы будем прорабатывать этот вопрос, он очень интересный и для пополнения бюджета очень весомый вклад сделает», - пояснил глава управления. При этом он отметил, что налог на сладкие напитки вряд ли будет введен в этом году, потому что в настоящее время ведомство сосредоточено на работе по увеличению контроля за табачной продукцией. «Думаю, мы в этом году подготовим, чтобы где-то с 2021 года перейти к этому (к налогообложению сахаросодержащих напитков)», - сказал чиновник. В Минздраве говорят о том, что предупреждают детей и родителей о вреде нездоровых продуктов. Но констатируют, что все-таки реклама сладких напитков пока сильнее. «Мы видим, что потребление все-таки растет, именно среди детей», - отмечают в министерстве. Возможно, кто-то из подростков или взрослых, дочитав эту статью, станет холодной жестяную банку, потянет привычным движением за кольцо до характерного щелчка и с наслаждением сделает долгожданный глоток любимого сладкого газированного напитка, аромат которого тут же распространится на все помещение.

Ренат ТАШКИНБАЕВ.

Бейсенбі - Четверг, 6 ақпан

ҚАЗАҚСТАН

06.00,02.55 Өнұран
06.05, 14.00, 17.00, 20.00, 00.25 AQPAPAT
06.35 «Құрбылар»
07.00 «TANSHOLPAN»
10.00, 18.00 Т/х «Шытынаған тағдыр»
12.00,00.55 «Ниет»
14.10,21.30 Т/с «Көсем»
15.10, 22.30 Т/х «Әулет ары»
16.00 «Бір күн»
16.25 Д/ф «Қазыналы Қазақстан»
17.15 Т/х «Өсиет»
20.35 «Ашық алаң» ток-шоуы
23.25 «Әзіл Ман»
02.30 «Бір күн»

ХАБАР

06.00, 02.00 ҚР Өнұран
06.00 Қортынды жаңалықтар
07.15, 16.30 «Қызық таймс»
08.15 «Көрімдік»
08.40,14.50 Т/х «Келінжан»
09.30, 20.00 Т/х «Тайталас»
10.20, 21.40 Т/х «Листопад»
12.00 «Жаңалықтар». Новости.
12.30 «Баспанаға бағыт»
13.00 Т/с «Родные люди»
17.45,23.15 Т/с «Абдулхамит хан»
19.30 «Қортынды жаңалықтар»
20.50 « Біздің назарда»
21.00 Итоги дня
00.50 «Төрлетіңіз»

АСТАНА

06.00, 05.10 «Өн мен әзіл»
06.30 «Күлдірген»
07.00,17.00 «Үздік әзілдер»
08.00 М/ф «Маша и медведь»
09.50, 22.00 Т/х «Кулфи»
10.50,18.00 Т/с «Сыла»
13.00,21.00 Т/с «Қара ниет»
14.00, 00.00 Т/с «Глухарь»
16.30 «Vine taime»
20.00, 03.00 «Astana Times»
20.55 Лотерея 777
23.00 Т/х «Жаза»
02.10 «Казнет»
03.50 Т/с «Келін бақыты»

ЕВРАЗИЯ

06.00,02.20 Т/х «Когда зовет сердце»
06.45, 03.05 «Той заказ»
07.15 «Басты жаңалықтар»
08.00 «Доброе утро»
11.00 «Ералаш»
11.10 «Мужское/Женское»
12.00 «QALAYYMLIVE»
15.35 «На самом деле»
16.45 «Пусть говорят»
18.00 «Басты жаңалықтар»
18.45,03.30 «Басты прайм»
20.00 «ГЛАВНЫЕ НОВОСТИ»
20.45, 22.50Т/с «Улицы разбитых Фонарей-15»»
22.00, 01.35«П@УТИНА»
00.35 «Ученица Мессинга»

КТК

07.00 ҚР ӨНҰРАНЫ
07.05 Кешкі жаңалықтар қайталау
07.30,01.20 Т/с «Мұңайма Не-фисе»
08.30 Т/х «Інжу»
09.50 Новости
10.30 «Розыск»
11.30,21.40 «Обратный отсчет»

Жексенбі - Воскресенье, 9 ақпан

ҚАЗАҚСТАН

06.05 «Қызық екен»
07.00 «Сәлем, Қазақстан!»
07.35, 02.30 «Ақсауыт»
08.00 «Дара жол»
08.35 Мс
10.00, 18.00 Т/х «Шатынаған тағдыр»
12.00 Ауылдастар
12.30 К/ф «Көкпар»
14.30 «Әзіл әлемі»
15.20 «Гарри Поттер және Самұрық ордені» фильм
20.00, 01.45 «Арта»
20.45 «Журналистік зерттеу»
21.10 «Шаншар -25»
22.00 Балғымбек Имашевтың шығармашылық кеші
23.50 К/ф «Өгей ана»

ХАБАР

06.00 Тамаша
07.45 Концерт
10.00 Тұсаукесер «Жауынгер»
10.30 «Сенат аксакалов»

Жұма - Пятница, 7 ақпан

ҚАЗАҚСТАН

06.00,02.50 Өнұран
06.05, 14.00,17.00, 20.00, 00.20 Ақпарат
06.35 Құрбылар
07.00 «Таңшолпан»
10.00, 18.00 Т/х. «Шытынаған тағдыр»
12.00. 00.50 Ниет
14.10, 21.30 Т/Х «Көсем»
15.10, 22.30 «Әулет ары»
16.00 Иман өзегі
16.25 Д/ф «Азамат»
17.15 Өсиет
20.35 Ашық алаң
23.25 Әзілман
23.50 Парасат майданы
02.25 Көңіл толқыны

ХАБАР

06.00,02.00 ҚР Өнұраны
06.00 Қорытынды жаңалықтар.
Итоги дня
07.15 Көрімдік
07.40 «Қызық times»
08.40 Т/Х «Келінжан »
09.30, 20.00 «Тайталас»
10.20, 21.40 Сериал «Листопад»
12.00 Жаңалықтар. Новости
12.30 Патриот
13.00 Сериал «Родные люди»
14.50 Ток-шоу Давайте говорить с Айгуль Мукей
16.00 «Религия. Сегодня»
16.20 Тікелей эфирде «Қоғамдық талқылау»
17.20 Журналистік зерттеу
17.45, 23.15 Т/х «Абдулхамид хан»
19.30 Қорытынды жаңалықтар
20.50 Премьера Новый курс
21.00 Итоги дня
00.50 «Төрлетіңіз»

АСТАНА

06.00, 05.10 «Өн мен әзіл» концерт
06.30 17.10 «Үздік әзілдер»
08.00 М/ф «Маша и медведь»
09.50, 22.00 «Кулфи»
10.50, 18.00 «Сыла»
13.00, 21.00 «Қара ниет»
14.00, 00.00 «Глухарь»
16.30 Vine Time
20.00, 03.00 «Astana times»
20.55 Лотерея 777
23.00 Т/х «Жаза»
02.10 «KazNet»
03.50 «Келін бақыты»

ЕВРАЗИЯ

06.00, 02.30 «Той базар»
07.00, 18.00 Басты жаңалықтар
07.45 Жұма уағызы
08.00 Доброе утро
11.00 «Ералаш»
11.10 «Мужское/Женское»
12.00 «Қалаулым»
15.30 «Давай поженимся»
16.20 Открытие Китая
16.55 «Жди меня Казахстан»
18.00 Басты жаңалықтар
18.45 , 03.15 «Заң сөйлесін»
20.00 Главные новости
20.45 Поле чудес
22.00, 00.00 «Любовь не делится на два»
23.00, 01.45, 04.15 Паутина

КТК

07.00 ҚР ӨНҰРАНЫ
07.05, 19.30 «Кешкі жаңалықтар»

20.55 Потеря 777, Кено
23.00 Әзіл кеш
00.45 «Ел аузында»
01.30 «Итоги»
02.10 К/ф «Қызық болған»
03.20 «Казнет»
03.50 «Келін бақыты»

ЕВРАЗИЯ

06.00 Т/х «Чужие дети»
06.45, 03.30 «Тамаша сити»
07.35 «Той заказ»
08.00 «Сенбілік жаңалықтар»
08.35, 04.15 «Ұшқалақ»
08.45 «Воскресные беседы»
09.00 Х/ф «Ошибка молодости»
12.45 Контент
13.15 «Точь в точь»
16.05 «Женская версия: роман-тик из СССР»
18.00 Басты бағдарлама
18.35 Кешкі кездесу
20.00 Аналитика
20.55, 23.00 «Поздний срок»
22.00, 02.45 Паутина
00.45 «Все на юбилее Леонида Агутина»

07.30, 17.00 Шаншар
08.50, 01.00 Т/х. «Мұңайма Не-фисе»
09.50 Новости
10.30 Сериал «Розыск»
11.30 «Обратный отсчет»
13.20 «Акварели»
15.30 Т/х «Сағыныш»
18.10 «Қара теңіз» т/х
20.00 «Әйел қырық шырақты-2»
21.00 « Вечерние новости»
21.40 Где-то на краю света
01.50 Той beststar
03.30-04.10 Ақиқатын айтайық
03.45-04.10КТК қоржынынан

ЖЕТИСУ

07.05 «Әсем әуен»
07.30 «Таңжарық» /тікелей эфир/
09.00 Жаңалықтар
09.30 Новости
10.00 «Кең ауқымда»
10.30 «Тұжырым»
11.00 «Бірінші ханым» телехикая-сы 86-бөлім
12.00 «Әсем әуен»
13.00 «Шашу»
14.00 «Елес қыз» телехикаясы, 5-серия
14.30 «Әдебиет пен адамзат»
15.00 «Әсем әуен»
16.00 Д/ф «Таңжайып табиғат»
16.30 Д/ф «Кең ауқымда»
17.00 Жаңалықтар
17.20 Новости
17.35 «Күлкі-түрпі»
18.00 «Шашу»
19.00 «Ұлттық қауіпсіздік»
19.30 «Әсем әуен»
20.30 Жаңалықтар
21.00 «Желі-KZ»
21.30 Новости
22.00 «Болмыс» ток-шоуы
23.00 Жаңалықтар
23.30 Новости

31 КАНАЛ

05.58 ҚР Өнұраны
06.00, 02.00 «Ризамын»
07.00 «Информбюро»
08.00 «Тылсым әлем»
09.00 «Три мушкетера»
10.10 Сериал «Иффет»
12.00 Сериал «Жанкешті ханым-дар»
14.00 «Ералаш»
15.00 «Экстрасенсы детективы»
16.00, 17.00 «Сеня-Федя»
18. 00, 19.00 «Кухня. Война за отель»
20.00 «Информбюро»
21.00 Х/ф «Легенда о Коловрате»
23.00 «Әзілдер жинағы»
00.00 «Алдараспан, Нысана, Шаншар әзілдері»
03.00 Әзіл студио

7 КАНАЛ

06.00 «Қыздар арасында»
07.00, 23.00 «Азулылар әулеті»
08.00, 22.00, 03.45 Т/х. «Элиф»
09.00 «Мажор -3»
10.10 «Юморина »
11.50 «Мата Хари»
13.00, 21.00 Зың —зың Күлпеш
14.00 Тек қана қыздар
14.30 «Q-eli»
15.00 Тамаша
16.00 Машина времени
17.00 «Дублер»
18.50 Дизель-шоу
00.00 Лукас
02.00 КЗландия
03.00 Айнаонлайн
04. 30 Жеңіп көр
05.15 «Гу-гулет»

КТК

07.05, 03.10 «КТК-да Қабатов»
08.00 «Еркекпін мен»
09.50 «Смеяться разрешается»
12.00 Мелодрама «Все к луч-шему»
15.40 Концерт «Шәмши әндерінен кеші»
19.00 «Алдараспан»
19.30 «Улы тамшылар»
20.30 «Дау-дамайсыз»
21.00 «Портрет недели»
22.00 «Слуги народа»
22.30 Мелодрама «Бизнесме-ны»
00.20 «Свадьба вслепую»
01.30 «Ызғарлы көктем»
04.30 «Көріпкел Жетісу
Жексенбі 2 ақпан

ЖЕТИСУ

07.05 «Әсем әуен»
09.00 Жаңалықтар
09.30 Новости
10.00 «Жетісу зертханасы»
10.20 «Единый народ»
10.45 «Өмір әні»

Сенбі - Суббота, 8 ақпан

ҚАЗАҚСТАН

06.00, 02.55 Өнұран
06.05 AQPAPAT
06.35 Quzyq eken
07.25 «Сәлем, Қазақстан»
08.40,02.10 «24 Sagat tabigat qyshagynnda»
09.30 М/х. «Сикирлы сақшылар»
10.00,18.00 Т/х. «Шытынаған тағдыр»
12.00, 01.35 Nur Tiley
12.35 М/ф. «Мадагаскар-2»
14.15 «Nur bullin» Нұрболат Абдуллиннің шығармашылық кеші
16.10 К/ф «Өкініш»
20.00,00.35 MASELE
20.35 «Әзіл әлемі»
22.40 Кино «Көкпар»
01.10 Ауылдастар

ХАБАР

06.00 Тамаша
07.15 Концерт «Арқада салған ән қандай»
09.30,00.30 Көрімдік
10.30 Премьера! «Дорогая Кымбат»
11.00 Премьера! «Не туристы»
11.30 Олжалы отбасы
12.00 М/с. «Нильс Хольгерсон»
12.30 Юбилейный концерт Сосо Павлиашвили
14.45 «От всего сердца»
15.50 «Қызық таймс»
17.00 Т/х. «Пәленшеевтер»
17.30 Т/х. «Келінжан»
21.00 «7 күн»
22.00 Сериал «Шерлок»
23.40 Сериал «Черный список»

АСТАНА

06.00,05.10 «Өн мен әзіл» концерттік
06.30,02.50 «KazNet» ғаламторға шолу
07.00,20.40 Үздік әзілдер
08.00 М/ф. «Ну, погоди!»
08.50 М/ф.«Маша и медведь»
09.50, 22.00 Т/х. «Кулфи»
10.50,18.00 Т/х. «Сыла»
13.00, 21.00 Т/х. «Қара ниет»
14.00 М/ф. «Буба»
14.30 Ел аузында
15.20 «Алдараспан» әзіл-сықақ театры
20.00 Итоги
20.55 Лотерея «777», «Кепо»
23.00 Х/ф. «На встречу шторму»
01.00 Қызық болған
02.20 Той жыры
03.50 Т/х. «Келін бақыты»

ЕВРАЗИЯ

06.00 Т/х «Чужие дети»
06.45,03.30 Тамаша сити
07.35 Той заказ
08.05 Басты жаңалықтар
08.50,04.15 Ұшқалақ
09.00 Сериал «Коварные игры»
12.45 «Фабрика през»
13.10,18.35 «Super Qala.kz»
14.25 «Лучше всех»
16.05 Х/ф. «Женская версия. Ваше время и стекло»
18.00 Сенбілік жаңалықтар
20.00 «Главная тема»
20.30 «Сенат онлайн»
20.55,23.00 Х/ф. «Поздний срок»
22.00,02.45 «П@утина+»
00.45 Кино «Человек-паук: через вселенные

11.30 Мультфильм «Айдаһар аралы»
12.00 «Жүрек сөзі»
12.30 «Ауылдағы ағайын»
13.00 «Зерде»
13.45 «Полиция қызметі»
14.05 «Туржорық»
14.30 «Ұлт пен рух»
15.00 «Туған жерім»
Л.Байырбекованың концерті
16.10 Д/ф «Әлемнің мәдени қазынасы»
16.25 «Қателік»
17.00 «Үшінші көз»
17.30 «Әдебиет пен адамзат»
18.00 «Зерделі отбасы»
18.40 «Полицейская служба»
19.00 «Спорт-тайм»
19.30 «Киноман»
20.30 Апта /қаз/
21.30 Апта /рус/
22.20 К/ф «I love Taldykorgan»
23.20 «Жүрек сөзі»

31 КАНАЛ

06.00, 04.30 Ризамын
07.30, 03.00 «Әзіл студио»
09.00 «Бауыржан шоу»
10.00 «Готовим с Адель»

КТК

07.00 ҚР Өнұраны
07.05 Т/х. «Үлкен үй»
07.50 Көңілді отбасы
08.50 «Әйел қырық шырақты-2»
09.30 «Верните мне красоту» реалити-шоу
10.50 Х/ф. «Где то на краю света»
14.30 Кино «Отдел особого на-значения»
18.00 «Шаншар» әзіл-сықақ
18.40 «Еркекпін мен»
Ғ.Шекербековтың ән кеші
21.00 Большие новости
22.00 Х/ф. «Все к лучшему»
21.30 Реалити-шоу «Свадьба в слепую»
02.30 Кино «Менің досым үнді»
03.30-04.10 Т/х. «Үлкен үй»

ЖЕТИСУ

07.05 «Әсем әуен»
07.30 «Таңжарық»
09.00 Жаңалықтар
09.30 Новости
10.00 «Желі-KZ»
10.30 «Ұлттық қауіпсіздік»
11.00 «Болмыс» ток-шоуы
11.45 «Күлкі-түрпі»
12.00 «Әсем әуен»
13.00 «Шашу»
14.00 «Арнайы репортаж»
14.30 Себастьян Бахтың шығармалары
14.45 «Ойна» ән мен әзіл театрының концерті
17.00 Жаңалықтар
17.20 Новости
17.35 «Единый народ»
18.00 «Зерде»
18.50 «Полиция қызметі»
19.10 «Нет-лайк»
19.30 «Жүрек сөзі»
20.00 «Ауылдағы ағайын»
20.30 Жаңалықтар
21.00 «Жетісу зертханасы»
21.30 Новости
22.00 «Өмір әні»
23.00 «Күлкі қоржын»
23.35 «Қателік»

31 КАНАЛ

05.58 ҚР Өнұраны
06.00, 03.00 Ризамын
07.00 «Бауыржан шоу»
08.00 «Әзілдер жинағы»
09.00 Готовим с Адель
09.30 «Битва экстрасенсов»
11.30 Тамаша Live
12.00 Әзілдер жинағы
13.10 Х/ф. «Брат или брак»
15.00 М/ф. «Три мушкетера Мик-ки, Дональд, Гуффи»
16.20 М/ф. «Руслан и Людмила: перезагрузка»
18.00 Х/ф. «Легенда о коловрате»
20.30 Х/ф. «Джон Картер»
23.00 Х/ф. «Улы дала комедия-сы»
01.00 Әзіл студио
04.30 «Алдараспан, Нысана, Шаншар» әзілдері

7 КАНАЛ

06.00 «Қыздар арасында»
06.50 Қуырдақ
07.30,05.10 Гу-гулет
08.00,03.40 «Айнаонлайн»
09.00 Сериал «Гранд»
15.00 «Тамаша»
16.40 Т/х. «Зың-зың Күлпаш»
21.00 Х/ф. «Воздушный маршал»
23.15 Х/ф. «На гребне волны»
01.45 Х/ф. «Очень плохие мамочки»
04.00 Т/х. «Элиф»
04.30 «Жеңіп көр»

10.30 «Әзілдер жинағы»
11.30 «Тамаша лайв»
12.20 Х/ф «Ұлы дала комедия-сы»
14.10 М/ф «Руслан и Людмила»
16.00 Х/ф «Джон Картер»
18.30 Х/ф «Боги Египта»
21.00 «Битва экстрасенсов»
23.30 Х/ф «Брат или брак»
01.30 Алдараспан. Нысана. Шаншар әзілдері

7 КАНАЛ

06.00 « Қыздар арасында»
06.50 «Қуырдақ»
07.3, 05.10 «Гу-гу-лет»
08.00, 03.20 «Айнаонлайн»
09.00 Мс
10.30 Юморина
11.30 Х/ф «Дублер»
13.20 «Дизель шоу»
15.00 «Тамаша»
16.40 «Шап-шаншар»
18.20 К/ф «Аңыз»
21.00 Х/ф «Телохранитель киллера»
23.20 Х/ф «Лукас»
01.20 Х/ф «Патруль времени»
04.00 «Элиф»
04.30 «Жеңіп көр»

ЖАҢАДАН АШЫЛҒАН МӘН-ЖАЙЛАР

ҚЫЛМЫСТЫҚ ІСТІ ҚАРАУ БАРЫСЫНДА ЖАҢАДАН АШЫЛҒАН МӘН-ЖАЙЛАРҒА БАЙЛАНЫСТЫ ІС ЖҮРГІЗУДІ ҚАЙТА БАСТАУ КӨЗДЕЛГЕН.

Осындай жағдай туындағанда жаңадан ашылған мән-жайлар бойынша іс жүргізуді қайта бастау мерзімдері жайлы түсініктеме бере кетейік. Мәселен, айыптау үкімін немесе мүлкті сот үкімі шығарылғанға дейін тәркілеу туралы қаулыны жаңадан ашылған мән-жайлар бойынша сотталған, ақталған адамның пайдасына қайта қарау ешқандай мерзімдермен шектелмейді. Сотталған адамның қайтыс болуы жаңадан ашылған мән жайлар бойынша ақтау мақсатында іс жүргізуді қайта бастауға кедергі болып табылмайды. Ақтау үкімін, істі тоқтату туралы қаулыны қайта қарауға,

сондай-ақ айыптау үкімін сотталған адамның жағдайын нашарлататын негіздер бойынша қайта қарауға тек қылмыстық жауаптылыққа тартудың ескіру мерзімдері ішінде және жаңа мән-жайлар ашылған күннен бастап бір жылдан кешіктірілмей жол беріледі.

Жаңадан ашылған мән-жайлар бойынша іс жүргізуді қозғау туралы өтінішхат беру құқығы сотталған адамға, ақталған адамға, жәбірленушіге немесе олардың заңды өкілдеріне, қорғаушыларға, сондай-ақ прокурорға тиесілі. Өтінішхат үкімді, қаулыны шығарған сотқа беріледі.

Азаматтардың, оның ішінде осы іс бойынша процеске қатысушылардың арыздары, ұйымдардың лауазымды адамдарының хабарлары, сондай-ақ басқа қылмыстық істерді тергеп-тексеру және қарау барысында алынған деректер жаңадан ашылған мән-жайлар бойынша іс жүргізуді

қозғауға себеп болады.

Іс бойынша іс жүргізуді жаңадан ашылған мән-жайлар бойынша қайта бастау туралы өтінішхаттарды бірінші сатыдағы соттың үкім, қаулы шығарған судьясы жеке-дара қарайды. Сот отырысына арыз иесі, оның өкілі, қорғаушы, прокурор, процестің өзге де қатысушылары және сот отырысына шақырылған тұлғалар қатысады. Қатысуға шақырылған тұлғалардың келмеуі өтінішхатты қарауға кедергі болмайды. Күзетпен ұсталып отырған сотталған адамның сот талқылауына қатысуы бейнебайланыс режимінде ғылыми-техникалық құралдар қолданыла отырып қамтамасыз етілуі мүмкін. Сот актілерін жаңадан ашылған мән-жайлар бойынша қайта қарау туралы өтінішхатты қарау қорытындысы бойынша сот: өтінішхатты қанағаттандыру, өтінішхатты қанағаттандырусыз қалдыру туралы қаулылардың бірін

шығарады. Үкімнің күші жаңадан ашылған мән-жайларға байланысты жойылған жағдайда қылмыстық істі бастапқы қараған кезде қозғалған азаматтық талап қою жалпы негіздерде жаңадан қаралады. Істі азаматтық талап қою бөлігінде ғана

қайта бастауға тек азаматтық сот ісін жүргізу тәртібімен ғана жол беріледі.

Айгүл ҚАСЕНОВА,
Алматы облысының қылмыстық істер жөніндегі мамандандырылған ауданаралық сотының судьясы.

ҰЛТ МӘРТЕБЕСІ

ҚР Президенти Қасым-Жомарт Кемелұлы Тоқаев «Сындарлы қоғамдық диалог – Қазақстанның тұрақтылығы мен өркендеуінің негізі» атты Қазақстан халқына Жолдауында мемлекеттік тілдің мәртебесін арттыру жайында тілге тиек етті. Мәселен: «Қазақ тілінің мемлекеттік тіл ретіндегі рөлі күшейіп, ұлтаралық қатынас тіліне айналатын кезеңі келеді деп есептеймін. Бірақ мұндай дәрежеге жету үшін бәріміз даңғазға жасамай, жұмыла жұмыс жүргізуіміз керек», – деп атап көрсетті Президент.

Қазақстан Республикасының Тіл туралы заңының 4, 13-баптарына сәйкес мемлекеттік тіл – мемлекеттің бүкіл аумағында қоғамдық қатынастардың барлық саласында қолданылатын мемлекеттік басқару, заң шығару, сот ісін жүргізу және іс қағаздарын жүргізу тілі болып табылады. Сот ісін жүргізу тілі сотқа берілген құжаттардың берілуіне қарай жүргізіледі, әрбір азамат істі өзінің ана тілінде немесе өзі білетін басқа тілде жүргізуді талап етуге құқылы және өздері білетін басқа тілде мәлімдеме жасау, түсініктеме мен жауап бері, өтініш білдіру, шағым жасау, аудармашының қызметін тегін пайдалануға құқылы, сол сияқты онымен қамтамасыз етіледі.

Қазақ елінде, қазақ жерінде, қазақ тілі – мемлекеттік өркендеуі қажет, оған тек қазақ халқының

ұрпақтары ғана емес, бүкіл Қазақстан елінде өмір сүріп жатқан адамдар үлес қосу керек. Мемлекеттік тілді игеру деген сөз мемлекет азаматы болып өмір сүру деген сөз, өзің өмір сүріп отырған мемлекетте және сол мемлекетте құрған халыққа «азаматпын» деп берген уәдесін орындауы деген сөз.

Тіл мәселесі кезең-кезеңімен жүйелі шешіліп келеді. Тілге қатысты көп сөзден гөрі атқарылған айқын да, нақты істерге көшкен дұрыс. Қазақстанда тілді дамыту үшін барлық жағдай жасалуда. Істі ілгері бастыруымыз өзімізге байланысты.

Гаухар ҚАСЫМБАЕВА,
Алматы облысының мамандандырылған ауданаралық экономикалық сотының судьясы.

МАМАН МІНБЕРІ

ӘСКЕРИ ҚЫЗМЕТ - ЖАУАПТЫ МІНДЕТ

Талдықорған гарнизоны әскери полиция бөлімінің әскерлер қызметін ұйымдастыруды бақылау бөлімшесінің бастығы Н.Рахметовтың ұйымдастыруымен Талдықорған гарнизоны әскери бөлімдерінің әскерлер қызметтерінің бастықтарымен жиын өтті.

Шараның мақсаты Талдықорған гарнизонында әскерлер қызметін дұрыс ұйымдастыру және диверсияға қарсы қауіпсіздікті күшейту. Сабақ барысында Н.Рахметов әскери бөлімдердегі әскерлер қызметінің жай-күйін және әскерлер қызметін ұйымдастыру мәселелері бойынша сөз етті. Нақты айтсақ, әскери бөлімдердің басшылығымен өзара бірігіп іс-қимыл жасауды, әскерлер қызметі бөлімшелерінің қызметін үйлестіруді, жалпы әскери жарғылардың және жоғарғы басшылықтардың әскерлер қызметі мәселелері жөніндегі нұсқаулықтарының орындалуын, әскери қызметшілердің кезекшілікке түсу кестелерінің орындалуын бақылауды, тәуліктік кезекшілік қызметін өткеру кезінде

әскери қызметшілердің құқық бұзушылықтарға жол бермеуін айтып өтті.

Сондай-ақ, басқосуда сөз алған Талдықорған гарнизонының әскери полиция бөлімінің әскерлер қызметін ұйымдастыруды бақылау бөлімшесінің офицері Б.Бекпаев қазіргі заманның өзекті мәселесі әскери бөлімдердің диверсияға қарсы қауіпсіздігі туралы айтып өтті.

Жиын соңында Талдықорған гарнизоны әскери бөлімдерінің әскерлер қызмет бастықтары өткізілген сабақтардың мәнді және сапалы өткеніне ризашылығын білдірді.

А. ЖАПАРБЕКОВ,
Талдықорған гарнизоны әскери полиция бөлімінің сержанты.

ОРТА БІЛІМ

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ «БІЛІМ ТУРАЛЫ» ЗАҢЫНДА «БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНІҢ БАС-ТЫ МІНДЕТІ – ҰЛТТЫҚ ЖӘНЕ ЖАЛПЫ АДАМЗАТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫҢ, ҒЫЛЫМ МЕН ПРАКТИКА ЖЕТІСТІКТЕРІНІҢ НЕГІЗІНДЕ ЖЕКЕ АДАМДЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУҒА, ДАМУЫҒА, ЖӘНЕ ОНЫ КӘСІБИ ШЕБЕРЛІГІН ШЫҢДАУҒА БАҒЫТТАЛҒАН БІЛІМ АЛУҒА ҚАЖЕТТІ ЖАҒДАЙЛАР ЖАСАУ» ДЕП КӨРСЕТІЛГЕН.

ӨНДІРІСТІК ОҚЫТУ

Олай болса, жалпы білім берумен қатар, кәсіптік білім беру саласының алдында тұрған міндеттердің де аса ауқымды, сан-салалы, өте маңызды екені баршамызға мәлім. Осы бағытта техникалық және кәсіптік колледждерде кәсіптік білім берудің сапасын арттыруда өндірістік оқыту үрдісін тиімді ұйымдастыру. Өндірістік негізгі қозғаушы күші болып табылатын жоғарғы білікті кәсіби мамандар даярлау мәселесі күннен – күнге алдыңғы қатардан орын алу-да.

Колледжімізде оқу-өндірістік сабақтары кестеге сай арнайы пән кабинеттері мен зертханаларда жүргізіледі. Оқу-өндірістік және материалдық базасы көп жылдан жасақталып оқу жүйесінің бірқалыпты жұмыс жасауына өз септігін тигізіп келеді. Колледждерде жүргізілетін өндірістік оқыту үдерісі теориялық және өндірістік оқытудан тұрады.

Теориялық оқыту – мектептен алған білімдерін ары қарай жалғастырып, өз таңдаған мамандықты

тұрақты игеруге керекті білім жүйесін қажетінше қалыптастыру.

Өндірістік оқыту – студенттердің меңгерген теориялық білімдерін іс-жүзінде қолдана білуге үйрету, кәсіби біліктілігі мен дағдыларын қалыптастыру мақсатында оқыта отырып белгілі бір мамандық бойынша болашақ кәсіби маман – жұмысшыны даярлау.

Педагогикалық жаңа технологиялардың барлығы жеке тұлғаның өзін-өзі дамытуына, өздігінен жұмыс істей білу қабілетін және біліктілері мен дағдыларын қалыптастыруға арналады. Сонымен қатар алға қойған мақсатқа жетудің тиімділігін, нәтижелігін қамтамасыз етуді көздейтін, берілген тапсырмаларды жедел, әрі сапалы меңгертуге бағытталған.

Ертас САРМАНТАЕВ,
Бақанас аграрлы-индустриалдық колледжі Өндірістік оқыту шебері.
БАЛҚАШ АУДАНЫ

ТАТУЛАСТЫРУ

ҚР Жоғарғы Сотының төрағасы Жақып Қажманұлы Асанов «Сот төрелігінің жеті түйіні» бағыты бойынша әзірленген «Сот тиімділігі – сот төрелігінің үшінші тасы» жобасында: «Даулар кез келген қоғамда бар. Бірақ олардың барлығын сотта шешу мүмкін емес. Сот екі жақты бірдей қанағаттандыра алмайды. Ең тиімді жол – дауды сотсыз шешетін институттарды дамыту», – деп тұжырымдаған еді.

ТИІМДІ ТӘСІЛ

Осы мақсатта Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының «Татуластыру: сотқа дейін, сотта» жобасын жүзеге асырылу үстінде. Бұл тұрғыда дауды сотқа дейін татуласу арқылы шешудің ролі мен маңызын, тиімділігі мен ыңғайлылығын айтып, ол жөнінде тұрғындар арасында насихаттау, түсіндіру жұмыстарын кеңінен жүзеге асырудың тигізер пайдасы мол. Сонымен қатар, Жоғарғы Сот өкілдері зиялы қауым өкілдерімен үлкен кездесу ұйымдастырып, оның қорытындысы бойынша татуластыру рәсімдерін насихаттайтын мобильді топ және құрамында беделді қайраткерлер мен көшбасшы жастардан тұратын Билер кеңесін құру туралы шешім қабылданған болатын. Демек, билер кеңесінің де туындаған дауларды бітімгершілік жолмен шешуге көп септігін тигізери анық.

Сайып келгенде «Татуласу: сотқа дейін, сотта» жобасының енгізілуі – Елабасының «Рухани жаңғыру» идеясын жүзеге асыруға бағытталған қадамдардың бірі. Елдегі татулық пен тұтастықтың

түп тамыры әр шаңырақтағы тәлім-тәрбиеде жатыр. Медиацияны түймедей ғана мәселеден туындап жататын соттасулардың отты ошақтарына су бүркіп, саламатты ұрпақ бойына мейірім мен парасат, ізгілік пен ілтипат нұрын бойлатудағы идеологиялық күш. Болашағы біртұтас елдің барлық мемлекеттік және азаматтық қоғам институты қызметінің ең басты қағидаты – қоғамдық келісімді сақтау және нығайту.

Осыған байланысты Жоғарғы Сот төрағасының мәселені түбегейлі шешуді қолға алуының нәтижесінде қазіргі кезде «Сот жүйесінің жеті түйіні» жобасымен соттар ғимараттарында арнайы татуласу орталықтары ашылуда. Онда азаматтарға медиаторлар, адвокаттар, заңгерлер біріге көмек көрсетеді. Мұның бәрі тұрғындар игілігі үшін жүзеге асуда.

Айнаш ӘМІРБАЕВА,
Талдықорған қалалық сотының судьясы.

Мына заманда халықтың ой-өрісі, сана сезім, парасаттылығы қоғамға, қоршаған ортаға титтей де болса пайдасын тигізіп «қоғамдық пікір ұсыныс, ықпалдарын» билікке жеткізе алса, рухани жаңғырған пенде болғанының бір көрінісі.

Мен қазақтың әрбір ұрпағының рухани жаңғыру процесі қазақтың өзіне тән болмыс санасы мен салт-дәстүрі ата-кәсібіне ұштасса, сезіміне ұяласа дегім келеді. Біздің қазақта еліктегіш қасиет те жоқ емес. Бүгінгі өңгімеміз сол еліктегіштігімізге тікелей себепші бола беретін «шетелден жұмыс күші ретінде» және басқа да сан алуан жолдармен тәуелсіз елімізге сабылып келіп-кетіп жатқан жандар туралы болмақ. Олар да жұмыр басты пенделер. Араларында нәпақа табудың нәпсілігінде тәлімі мен тәрбиесі “тәнті етерлік” тәжірибесі жетерлік жандар аз емес. Арнайы дайындықтан өтіп келгендері мен нақты бір тапсырмаларды орындауға келгендері де жетіп артылады. Ұсталып, еліне қайтарылып жатқандары қаншама? Жасап кеткен келенсіздіктерінің түпкі мақсат-жоспарлары емес,

ҰРПАҚ АЛДЫНДА ҰЯТҚА ҚАЛМАЙЫҚ

салдарын жоюдың өзі әуре сарсаңға салып жатады. Ендеше, халықтың ертеңгі мүддесі, елдің бүгінгі өмір айнасы болған көші-қон үрдісі бойынша мемлекеттік саясат, бағыт бағдарламаларға түбегейлі өзгеріс жасайтын уақыт әлдеқайда келгенін айтқым келеді.

Бүгінгі таңда Қазақстанда 19 мың шетелдік жұмыс істейтінін, оның 4524-і қытайлық екенін қайталап айтқым келеді. Бұл ресми дерек. Ал тіркелмей жүргендері, уақытша келіп кететіндер саны әлдеқайда көп екені айтпаса да түсінікті. Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев осы жолғы Үкіметтің кеңейтілген отырысында Қазақстандағы шетелдіктер және қазақстандық жұмысшылардың жалақысын сұрап, «теңсіздікке жол бермеу керектігін баса айтты. Президент Қ.Тоқаев бұдан бұрын да Ұлттық қоғамдық сенім кеңесінде: «Шетелдік жұмыс берушілер тарапынан азаматтарымызды

кемсітуге жол берілмеу қажет. Менің тапсырмам бойынша өткен айда шетелдік жұмыс күшін тартатын кәсіпорындарда еңбек және көші-қон заңнамасының сақталуына қатысты жаппай тексерулер жүргізілді. Содан бері бүгінге дейін 95 компания тексеріліп, 930 заң бұзушылық анықталды. 2020 жылы шетелден келетін жұмыс күшіне берілетін квота айтарлықтай қысқарады. Енді ол шамамен 49 пайызға төмендейді, яғни 2019 жылы шетелдерден 49 мың жұмысшы келген болса, 2020 жылы ол 29 мыңға дейін азаяды. 250-ден астам жұмыс істейтін оның ішінде 30 адамнан аса шетел жұмысшыларын тартатын кәсіпорындарда тұрақты тексеру жүргізіледі» – деп ескерткен еді.

Ал ғылым докторы, професор Асқар Жұмаділдаев ағамыздың: «Бізде шетелден маман шақыртуға құмар. Олар кімдер

өзі? Олар сол жақта жұмыс таба алмағандар, өтпей қалғандар және басым бөлігі ағылшын тілінің мұғалімдері», – деп айтқаны орынды екенін ескеруіміз керек.

Шетелдік жұмыс күші елдегі әлеуметтік алауыздықты қоздырушыға айналмауы керек... «Үндемеген – үйдей пәледен құтылады» – деп қоғам үнсіз қалмауы керек.

Бүгінгі таңда Қытай елінен шыққан, шығу тегі белгісіз індет «коронавирустың» жаңа түрі әлем елдеріне тарап жатқанына Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымы алаңдаушылық білдіріп зерттеу жасап жатқанын мәлімдеуде. Қытай ұлтының өкілдері шетелдік жұмыс күші ретінде және басқа да мақсаттары бойынша аз уақытқа біздің елге визасыз болуға, уақытша тіркеуде жүрген кездерінде де Қазақстан азаматымен заңды некеге тұру құқығына ие. Араларында «ал-

дымен зиян шексең де жақсылық жасауға тырысасың. Тасың өрге домалап алған соң, енді шын сырынды паш етіп, пайда беретін жамандық жасауға кірісесің» деген көне заманнан қалыптасқан «бейшара көріну айласы» атты қағидаларын қалт жібермейтін пенделері жүрмесіне ешкім ешқашан кепілдік бере алмасы анық.

Хакім Абайдың «Қазақтың ісінен сөзі ұзын деп айтып кеткеніндей, сөзбен емес, іспен мәселені дер кезінде ушықтырмай шешетін заман талабына сай болайық. Әрбір қазақ өзінің елі мен жерінің иесі болып қала беруді және келер ұрпақ алдында ұятқа қалғысы келмеуді мақсат етіп, рухани жаңғырған адам болып қалыптасайық, ағайын! Бұл менің айтар ақылым емес, арман мақсатым дегім келеді...

Құрметбек САНСЫЗБАЙҰЛЫ,
саясаттанушы.

ҚОС АЛЫП ҚОСҚАН ҚАЗЫНА

Бір ел - бір кітап

С. Сейфуллин атындағы Алматы облыстық әмбебап кітапханасында жергілікті зиялы қауым өкілдерінің қатысуымен дөңгелек үстел өтті.

«Бір ел – бір кітап» акциясы аясында өткізілген басқосуда алты Алаштың маңдайына біткен қос алып туралы жазылған «Ұстаздың оралуы» мен «Абай жолы» романдары турасында әдемі ой өрбітілді.

Рухани шараның шымылдығын кітапхана директоры Ғалия Тоқабаева ашып, биылғы жылы әлемнің екінші ұстазы саналған ұлы бабамыз әл-Фарабидің 1150 және хакім Абайдың 175 жылдық мерейтойы аталып өтетін айтты. Осыған сай заманымыздың заңғар жазушылары Ө.Әлімжанов пен М.Өуезовтың қаламынан туған ғажайып шығармалар акцияға арқау болып отырғандығын тілге тиек етіп, дәстүрлі түрде өткізіліп келетін акцияның мақсатына тоқталып өтті. «Осы акцияға орай өткен жылы ұйымдастырылған ел көлеміндегі байқауда біздің кітапхана бас жүлдені иеленді. Биыл да сол шыққан биіктен төмендемеу басты ұстанымымыз», – деді ол.

Басқосуда Халықаралық «Алаш» әдеби сыйлығының лауреаты, Бүкіләлемдік Шыңғысхан академиясының академигі, ҚР Жазушылар

Одағы басқармасының Алматы облыстық филиалының директоры, облыстық «Жетісу» газетінің бас редакторы Әміре Әрін сөз алып, тұщымды ойларын ортаға салды. Өз сөзінде әл-Фараби мен Абай зеңгірден салбырап түсе қалмағанын, олардың бойындағы қасиет ұлы түркі халықтарының кеудесіндегі асыл қазыналардың жалғасы деп ұғуымыз керек деді. «Елбасының «Тарих толқынында» кітабында: «Біздің даңқты бабаларымыз мыңдаған жыл бойына мынау Еуразия кеңістігінде өркениеттің интеграторы болды», – деп жазады. Расында біздің айбарлы да білімді ұлы бабаларымыздың алдында бәрі басын иді. Өйткені, біз өркениетті тараттық, – деген ақын сол өркениет таратқан елден ұлы ойшылдардың шығуы заңдылық екенін айтты. Сөз орамында тауанды тарихтан көптеген мысал келтіре отырып қос алыптың асыл болмысын, тұлға-тұрпатын көркем баяндап берді. Бабалардың бай мұрасын биліктен бастап қарапайым халыққа дейін зейінмен оқып, ойшылдардың философиялық толғамдарын іске асыру керектігін, сонда ғана Рухани жаңғырған ел болатынымызды да қадап айтты.

ОЙТАМШЫ

Ұлы адамдардың өмірімен, шығармашылығымен танысқан сайын түсінгенім, түйгенім іштарлық, қызғаншақтық, көреалмаушылық тек ұсақтарға ғана тән сияқты. Ал ұлылардың жүрегі кең, пейілдері дархан, өзгенің жақсылығын көріп, дәріптей білген.

Ақын жыр - жүрек сыр

Жазушы Әбіш Кекілбаев бір жазбасында: «Мұқағали қазақ поэзиясының ұзақ сағынып көрген асыл перзенттерінің бірі. Ол шын мәніндегі ұлттық құбылыс. Дүниенің өзіне ұқсас дүлей ақын. Дүниенің өзіне ұқсас жомарт жүрек. Бүгінде қазақ рухы ад-дың-күдің тіршіліктен жалығып кеткенде Мұқағали жырларына үңіледі. Оның орынсыз, қыйтұрқысыз, артық әшекей сәнсіз мейлінше етене, мейлінше табиғи шумақтарынан жанына дауа табады. Оның үнсіз жымыйғанына да халық жадырап, «қағаржып үнсіз жылағанынан» да тебіренгендей, күңіренгендей болады. Ол халық болмысымен біте қайнасып кеткен ұлы тұлға. Ұлы құбылыс. Ұлы ақын»- депті. Ақынға бұдан артық қандай теңеу айтуға болады. Ал ақын Мұқағали болса: «Бір өлеңі - бір елдің мұрасындай, жыр жаза алмай жүрмін мен Расулдай», – деп Дағыстанның көрнекті ақыны Расул Ғамзатовты дәріптеп, бір шумақ өлеңмен ғана оның абыройын асқақтатып, өзінен жоғары қояды. Ал «Ғабаңа» деген өлеңінде:

Ғабеке,
Анда санда Сізді көрем,
Сізді көрсем, жомарт бір күзді көрем.
Еліктеп өзіңізге есім кетіп,
Көгендеп ақ қағазға тіздім өлең,
Мейіріммен қарайтын Сізді көрем,
Басқалар үміттерін үзді менен, – деп деп көрнекті жазушы Ғабиттің де өзгелердей емес өзінің жанын түсініп, қадіріне жете білгендігін айтады.

Ақынның өлеңдері өшкен жоқ, керісінше жалындап, жануда. Ол бізбен бірге көшіп келеді және болашақ ұрпақтармен бірге көше бермек.

Марат ҚОЖАМБЕРДИЕВ
ТАЛҒАР АУДАНЫ

Современный урок математики в условиях обновленной системы среднего образования

**«Скажи мне – и я забуду.
Покажи мне – и я запомню,
Вовлеки меня – и я научусь».**
(Конфуций)

Мир стремительно становится другим в связи с глобализацией и модернизацией. Школы должны подготовить учеников жить и работать в мире, в котором большинство людей сотрудничает с людьми разных культурных слоев.

Одной из главных задач, является повышение педагогического мастерства учителя путём освоения современных образовательных технологий обучения и воспитания. Педагогическая технология – проектирование учебного процесса, основанное на использовании совокупности методов, приёмов и форм организации обучения и учебной деятельности, повышающих эффективность обучения.

Развитие казахстанских учащихся будет проходить путем внедрения активных форм обучения, в ходе которых предполагается, что учащиеся будут самостоятельно развивать функциональную грамотность, активно «добывать» знания, с огромным желанием развивать коммуникативные навыки общения со сверстниками, и творчески подходить к решению проблем.

Уроки с использованием актив-

ных методов обучения интересны не только учащимся, но и учителям. Но бессистемное, непродуманное их использование не дает хороших результатов. Поэтому очень важно активно разрабатывать и внедрять в урок свои авторские активные методы в соответствии с индивидуальными особенностями своего класса.

На своих уроках алгебры и геометрии я использую активные методы. Это – исследовательский метод, мозговой штурм, технология «критического мышления», дискуссии, технологии проектной деятельности, пирамида Блума, приемы работы с текстом, технологии продуктивного чтения, интерактивные, групповые формы и методы, коллективный способ обучения.

Данные технологии развивают функциональную грамотность учащихся, а также творческую активность, формируют мыслительную деятельность, учат учащихся отстаивать свою точку зрения, помогают добиться глубокого понимания материала.

На уроках математики провожу математические диктанты, в основном, задаю вопросы, направленные на формирование базовых познавательных уровней. Как учитель математики, я прекрасно понимаю важность развития функциональной грамотности моих учеников, вижу необходимость в развитии способности учащихся, применять полученные в

школе знания и умения в жизненных ситуациях. Формирование функциональной грамотности школьников на уроках математики возможно через решение нестандартных задач с описанием некоторой близкой к реальной ситуации, которая может содержать факты и данные, не являющиеся необходимыми для решения поставленной проблемы; решение задач, которые требуют приближенных методов вычисления или оценки данных величин. Например, на уроке после изучения объемов многогранников и тел вращения, каждой группе экспертов даются следующие задания, нужно неспешно решить задачи на нахождение объемов и четко ответить на поставленный вопрос и доказать, с точки зрения экспертов, что их группа права.

Для повышения уровня математической грамотности учащихся я как учитель математики провожу курсы, прикладные курсы, на этих уроках я применяю задания из тестов по математической грамотности. При решении этих заданий учащиеся должны осуществлять такие виды деятельности: учение (как основа для дальнейшего образования), взаимодействие, совместное изучение, совместное обсуждение, исследование (в том числе совместные), обмен опытом. Чтобы повысить математическую грамотность учащихся, можно предложить учащимся самим составить задачи и уравнения, ре-

бусы, кроссворды, разно уровневые задания.

Мной был составлен элективный курс по математике «Математика для любознательных». Данный курс имеет практико-ориентированную направленность. «Математика для любознательных» включает в себя задания, как углубляющего, так и развивающего характера. Курс направлен на развитие функциональной грамотности учащихся. В рамках данного курса учащимся предлагаются различные задания на составление выражений, отыскивание чисел, разрезание фигур на части, разгадывание головоломок, числовых ребусов, решение нестандартных задач на движение и логических задач. Большое количество времени отводится для изучения пропедевтического курса геометрии, благода-

ря которому учащиеся будут иметь представление о свойствах разных фигур на плоскости, что позволит им избежать трудностей при изучении геометрии.

В результате изучения у учащихся углубятся знания, связанные с содержанием программы школьного курса математики, сформируется положительное эмоциональное отношение к учебному предмету, расширится математический кругозор, что будет способствовать развитию их интеллектуальных и творческих способностей и даст возможность выявить одаренных и талантливых учащихся.

К. НУРАШЕВА,
учитель III уровня,
КГУ "Средняя школа №7 им.
К.Ушинского" г. Талдыкорган.

**Реализация концепции «слышащего государства»,
подтверждение принципа открытости и прозрачности
судебной системы проявляется прежде всего в доступности,
в том числе информации о проделанной работе
судов за определенный период. В этой связи суды Алма-
тинской области предоставляют данные о выполненной
работе за 12 месяцев 2019 года.**

ДАННЫЕ О ВЫПОЛНЕННОЙ РАБОТЕ ЗА ПРОШЛЫЙ ГОД

За указанный период в районные и приравненные к ним суды области поступило 24150 административных дел (в 2018 году – 21255 дел), из них рассмотрено по существу 23788 дел. В отношении 23799 лиц было применено административное наказание.

Наряду с этим, в 2019 году в суды области поступило 2229 гражданских дел и 45 580 заявлений, всего – 47 809 (за этот же период 2018 года - 2055 дел и 54 707 заявлений, всего 56 762), тем самым усматривается уменьшение на 8953 или 20%.

Это вызвано тем, что в прошлом году был принят Закон «О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты Республики Казахстан по вопросам усиления защиты права собственности, арбитража, оптимизации судебной нагрузки и дальнейшей гуманизации уголовного законодательства», в котором установлены новые нормы по оптимизации судебной нагрузки.

Так, из 18 требований приказного производства от судов 9 передано нотариату. 10 из 12 категорий дел упрощенного производства передано в приказное. Таким образом, изменение в законодательстве повлекло значительное снижение споров, подведомственных судам.

В порядке медиации окончено 2640 гражданских дел (за 2018 год - 1964 дела), соответственно произошло увеличение на 676 или 26% в связи с широким применением процедур досудебного урегулирования споров.

По уголовным делам в суды Алмадинской области поступило 3445 уголовных дел на 4040 лиц. Всего осуждено 2377 лиц, из них, к лишению свободы привлечено 583 лица (в 2018 году поступило 4105 уголовных дел на 4741 лицо, всего осуждено 2511 лиц), наблюдается уменьшение на 660 дел или 16,0% в связи с уменьшением количества совершаемых уголовных правонарушений.

Кроме того, оправдано 25 лиц или 1,05% от числа осужденных (в 2018 году - 24 или 0,9%).

В порядке медиации прекращено 290 уголовных дел или 8,4% (в 2018 году - 740 или 18,5%), произошло уменьшение на 450 дел или 60,8%. Это связано с тем, что урегулирование споров в порядке медиации применяется не ко всем статьям Уголовного кодекса Республики Казахстан.

Работа по дальнейшему совершенствованию работы судов, соблюдению законности и справедливости при отправлении правосудия, повышению качества составления судебных решений, несомненно, продолжится в 2020 году.

Самат АВГАНОВ,
руководитель отдела по информационному
обеспечению Алмадинского областного суда.

СОВМЕСТНЫМИ УСИЛИЯМИ

В нашем государстве с момента обретения независимости приняты нормативные правовые акты и государственные программы по противодействию проявлениям и борьбе с коррупцией. Борьба с коррупцией всегда являлась актуальной и злободневной проблемой для любого государства. Поскольку проявления коррупционных деяний являются препятствием на пути развития государства в условиях рыночной экономики и порождают в обществе недоверие к органам власти. Под коррупцией понимается не предусмотренное законом принятие лично или через посредников имущественных благ и преимуществ лицами, выполняющими государственные функции, а также лицами, приравненными к ним, с использованием своих должностных полномочий и связанных с ними возможностей либо иное использование ими своих полномочий для получения имущественной выгоды, а равно подкуп данных лиц путем противоправного предоставления им физическими и юридическими лицами указанных благ и преимуществ.

Принимаемые меры, направленные на борьбу с коррупцией в нашей республике являются своевременными и необходимыми. Так, с 1 января 2016 года введен в действие Закон Республики Казахстан от 18.11.

2015 года за № 410-V «О противодействии коррупции», который регулирует общественные отношения в сфере противодействия коррупции и направлен на реализацию антикоррупционной политики. Наряду с этим, Законом Республики Казахстан от 18.11. 2015 года за № 411-V внесены изменения и дополнения в некоторые законодательные акты по вопросам противодействия коррупции, в частности кодекс об административных правонарушениях, УПК, ГПК.

Стимулирование антикоррупционного поведения граждан предусматривается одной из мер противодействия коррупции, включающее механизмы поощрения со стороны государства за оказание содействия в пресечении и раскрытии коррупционных правонарушений, что позволит гражданам активно включиться в процесс борьбы с коррупцией. Законом особое место уделено вопросам преодоления проблем борьбы с коррупцией и мерам по предупреждению ее проявлений. Только совместными усилиями можно поставить заслон этому социальному злу.

Дархан МУСАНОВ,
Главный специалист специализированного
межрайонного суда по делам несовершеннолетних
Алмадинской области №1

ВЫМОГАТЕЛЬСТВО

Требование передачи чужого имущества или права на имущество или совершения других действий имущественного характера под угрозой применения насилия либо уничижения или повреждения чужого имущества, а равно под угрозой распространения сведений, позорящих потерпевшего или его близких, либо иных сведений, оглашение которых может причинить существенный вред интересам потерпевшего или его близких, есть вымогательство.

Вымогательство относится к числу корыстных преступлений против собственности. Предметом вымогательства являются: чужое имущество (вещи, деньги, в том числе, иностранная валюта, ценные бумаги, объективированные результаты творческой интеллектуальной деятельности, фирменные наименования, товарные знаки и иные средства индивидуализации изделий); право на имущество (завещание, страховой полис, расписка, договор, доверенность на получение тех или иных ценностей, различных видов ценных бумаг и иного документа, дающего ему право на получение имущества) или совершение других действий имущественного характера (услуги неэквивалентного содержания, например, якобы за «охрану помещения», за «содействие» в реализации продукции, уничтожение долговой расписки, отказ от долга в общем имуществе, снижение процентных ставок, производства каких-либо работ и т.п.).

Вымогательство считается оконченным в момент предъявления потерпевшему имущественных требований, соединенных с соответствующими угрозами, независимо от того, достиг виновный желаемой цели, получил требуемое имущество, права на имущество или добился совершения потерпевшим действий имущественного характера. Для обеспечения правильного применения уголовно-

го закона при квалификации действий виновного лица как вымогательство следует устанавливать конкретный вид угрозы, предусмотренный в диспозиции закона, имея в виду, что потерпевшим от угрозы вымогателя может быть как собственник или лицо, в введении или под охраной которого находится имущество, так и их близкие. Форма выражения угрозы для квалификации вымогательства значения не имеет (устная или письменная, высказанная лично или через посредника, сформулированная открыто или в завуалированной форме), однако, ее содержание должно быть воспринято потерпевшим однозначно в соответствии с ее фактическим смыслом.

Для квалификации действий вымогателя несущественно, кем может быть реализована эта угроза: им самим или его соучастниками.

Как вымогательство под угрозой применения насилия следует понимать действия, выражающие намерение оказать принудительное психологическое воздействие (угроза лишить жизни, причинить тяжкий, средний или легкий вред здоровью, совершить изнасилование или иные насильственные действия).

При вымогательстве, совершенном с угрозой уничтожения или повреждения имущества, для квалификации действий виновного не имеет значения, о каком имуществе идет речь (вверенном потерпевшему для охраны или его собственном, движимом или недвижимом) и каким способом эта угроза будет реализована. Вместе с тем, угроза должна быть реальной и способной оказать устрашающее воздействие на потерпевшего.

Арай МЫНЖАНОВА,
судья СМУС Алмадинской области

ОЛИМПИАДА-2020

ТОКИО ТУРАЛЫ НЕ БІЛЕМІЗ?

Токио Олимпиадасының басталуына 180 күн қалды. Төрт жылдықтың басты додасын қабылдайтын Токио қаласы туралы сіз білмейтін 5 спорттық сырды ұсынамыз.

Екінші Олимпиада ойыны Токио алғаш Олимп ойындарын 1964 жылы қабылдаған. Алайда Жапонияда Олимпиада одан ерте өтуі қажет еді. 1940 жылы Токиоға Олимпиаданы өткізу құқығы бұйырыпты. Алайда жапондардың Қытайға соғыс ашуына байланысты Олимпиада ойындары Финляндия астанасы Хельсинкиге ауысты. Ал 1964 жылы Токио Детройт, Вена және Брюссель сияқты қалалардың ішінде жеңімпаз атанып, Азия құрлығында алғаш рет әлемдік деңгейдегі жарыс өткізді.

Футболдан әлем чемпионаты 2002 жылғы әлем чемпионатын Жапония мен Оңтүстік Корея елдері бірге қабылдады. Бастапқыда әлем біріншілігінің финалы Токиода өтеді деп жоспарланған. Токио тұрғындарының екіншісіне орай қаланың басты стадионы ФИФА-ның талаптарына сай болмағандықтан, (кем дегенде 80 мың көрермен сыю қажет) шешуші матчты өткізбеді. Ал стадионды кеңейтуге бірнеше

фактор кедергі келтіріп, нәтижесінде Токиода әлем чемпионатының бірде-бір ойыны өтпеді.

Сумо Токиода жылына алты мәрте сумо палуандары арасында кәсіби турнирлер өтеді. Кәсіпқой сумошылар арасындағы жарыстар тек Жапонияда өтеді екен. Өзге мемлекеттерде әуесқой деңгейде ұйымдастырылады. Бұған қарамастан күншығыс елі ұлттық спортын әлі спорт түріне қоспаған.

Ерекше жарыстар Жапония бұрыннан өзге әлемнен ерекшеленіп келеді. Тіпті, спорт жағынан да. Токиода спочан (суық қарумен семсерлесу) мен кейрин (мотоциклға еріп жүретін веложарыс) секілді спорт түрлеріне қызығушылық жоғары. Ең ерекше спорт деп - ботаошиді айтуға болады. Бір команда туды қорғаса, екіншісі оны құлату қажет.

Халықаралық турнирлер Токио тарихы тереңде жатқан қала болғанымен, әлемдік ірі турнирлерді көп өткізбеген. Әлемдік

деңгейдегі жарыстардың ішінен тек 1958 жылғы Азия ойындары, 1964 жылғы Олимпиада, 1967 жылғы Универсиада ойындарын атап өтуге болады.

Айта кету керек грек-рим күресінен қазақ балуандарында Токио Олимпиадасының 15 жолдамасы бар.

MASSAGET.KZ

ТУРНИР

БАҚ ЛИГАНЫҢ ЖАҢА МАУСЫМЫ БАСТАЛДЫ

Талдықорғанда шағын футболдан жетісулық БАҚ өкілдері арасындағы лигасының жаңа маусымы басталды.

Биыл екінші рет жалауын желбіретіп отырған жарысқа 6 команда келіп қатысқан. Басты мақсат – жергілікті журналистер арасында достық қарым-қатынасты нығайтып, спортқа тарту. Шағын футболдан БАҚ лигасы былтыр құрылды. 10 турдан тұратын ойында қарсыластар қақпасына 52 доп салған «Спорт-медиа» командасы жеңімпаз атанды. Биыл оларға чемпиондық атағын сақтап қалу өте қиын болайын деп тұр.

Өйткені осы маусымдағы қатысушылардың көбі жақсы дайындалып, жаңа ойыншылармен толыққан.

Ришат Тұрғанбаев, жарысты ұйымдастырушы: «2020 жылы біз қайтадан екінші маусымды ашып отырмыз. Сол екінші маусымда да 6 команда жасақталды. Ал қазір жаңа ойыншылармен толықтырылды. Кейбір ойыншылар басқа командаға ауысты дегендей. Биыл командалар тартысты ойын өрнегін көрсетеді деген сенімдемін».

Жаңа маусымның шымылдығын «Талды-Париж» бен «Жетісу-Нюс» командалары ашты. Тартысты өткен кездесу қортындысында «Талды-Париж» ұжымы қарсыластарын 4-2 есебімен ұтты. Ал «Қаламгер» командасы «Viprgress» ойыншыларын 5-3 есебімен жеңді. «BAQ united» болса былтырғы чемпион «Спорт-медиадан» 4-2 есебімен басым түсті.

Мәулен Әнербай, «Қаламгер» клубының ойыншысы: «БАҚ жетісудің бірінші маусымы өте тартысты өткен болатын. Бұрынғыға қарағанда жігіттер тәжірибе жинақтаған, төселген. Екінші маусымнан біз тек жеңіс күтеміз, тартысты ойын алда».

Биылғы турнир 10 турдан тұрады. Аптасына бір реттен өтпекші. Ал жарыс жеңімпазы наурыздың 27 күні белгілі болады.

ZHETYSUTV.KZ

ЖҮЗДЕН ЖҮЙРІК ШЫҚТЫ

«Жастар» спорт сарайында өткен жарысқа Назарбаев Зияткерлік мектебінің оқушылары да қатысып, грэпплинг сайысынан жүлделі орынға ие болды. Зияткерлік мектебінің намысын қорғаған төрт оқушы. Атап айтсақ, 12-сынып оқушылары Владимир Кан мен Ернар Өмірзақов, бастауыш сынып оқушылары Ансар Несіпқали мен Амантай Алдияр. Жарыс қорытындысы бойынша панкратион санатында Аңсар Несіпқали алтын, Ернар Өмірзақов күміс жүлдеге ие болды.

«Аңсар, болашақта талай жерде топ жаратын спортшы болатына сенімдімін. Қазір ол 7 жаста, сонысына қарамай, өзінен үлкен балаларды жеңіп жүр. Сабағымен қатар спортта да биіктерді бағындырып үлгерді. Меніңше, оны үлкен жеңістер күтіп тұр», – дейді жаттықтырушы Ернұр Нұрмұханов.

ӨЗ ТІЛШІМІЗ

ТЕННИС

НҰР-СҰЛТАНДА ӨТЕ МЕ?

Теннистен Fed Cup бәсекесін Нұр-Сұлтанда өткізу мәселесі Үкімет қарауына ұсынылды

Қазір Fed Cup іріктеу ойындарын Нұр-Сұлтанда өткізу Үкіметтің қарауында. Бұл туралы Мәдениет және спорт министрлігінің баспасөз қызметі мәлімдеді.

Қазақстан теннис федерациясы 27 қаңтарда ITF-тен (International Tennis Federation) Қытай-дың Дунгуан қала-сында өтуі тиіс Азия жә-не Тынық мұхиты аймағының Федерация Кубогын Нұр-Сұлтанда өткізуге қатысты ресми ұсыныс келіп түскенін хабарлаған болатын. Бұл шешім Қытайда коронавирустың өршуіне байланысты қабылданған.

Дәл осы күні Қазақстан теннис федерациясы Үкіметке аталған мәселені қарастыру бойынша ұсыныс жіберген. Сонымен қатар, Үндістан, Оңтүстік Корея, Қытай, Тайвань, Индонезия және Өзбекстан командаларының қатысуымен өтетін бәсекені 4-8 ақпан аралығында қабылдауға техникалық жағынан дайын екендігін растады.

EGEMEN.KZ

ХОККЕЙ

Қазақстандық «Барыстың» ойыншысы Никита Михайлис Құрлықтың хоккей лигасы (ҚХЛ) тұрақты чемпионатындағы он тоғызыншы аптасының үздік шабуылшысы атанды.

ҮЗДІК АТАНДЫ

Қазақстан құрамасының форварды сырт мұзайдындағы үш матчте төрт (3+1) ұпай жинады. Ол «Иокеритпен» ойында жеңіс голын салған. Ал СКА командасына қарсы ойында дубль жасады. Осы маусымда Михайлис «Барыс» үшін тұрақты чемпионатта 52 матч ойнап, 28 (14+14) ұпай жинады. Еске сала кетейік астаналық «Барыс» құрлықтың хоккей лигасы (ҚХЛ) тұрақты чемпионатындағы кезектен тыс мұз айдындағы сериясын өткізді, «Барыс» 2020 жылдың алғашқы матчында ҚХЛ-да соңғы орында келе жатқан ригалық «Динамоға» жол берді. Сарапшылар қазақ хоккейінің көшбасшысы «Барысты» жылды нашар көрсеткішпен бастады деген пікірде.

VESTI.KZ

ЖАДЫҢЫЗДА БОЛСЫН

КОРОНАВИРУСТЫҢ
басты белгілері қандай?

Қытайдан шыққан коронавирустың жаңа түрі әлем елдері назарында. Сырқатқа шалдыққан және көз жұмғандар саны күн санап артып келеді. Бүгін ҚР Президенті Қасым-Жомарт Тоқаев бұл дерттің Қазақстан аумағына таралуына жол бермеу жөнінде нақты ұйымдастыру шаралар қабылдауды тапсырды. Ал Денсаулық сақтау министрлігінде коронавирусқа қатысты сұрақтар бойынша байланыс-орталығы құрылды.

Қазақстан Республикасы
Денсаулық сақтау министрлігі

КОРОНАВИРУСТЫҢ СИМПТОМДАРЫ

Респираторлық жолмен жұғады

- Бастың ауыруы
- Мұрыннан су ағу
- Кеуде тұсының ауырсынуы
- Пневмония
- Безгек
- Дене қызуының көтерілуі
- Жүрек қағысының жиілеуі
- Тыныс алудың бұзылуы

АУРУДЫҢ АЛДЫН АЛУ:

- Антибактериальные средства для мытья рук
- Избегать контактов с больными
- Избегать посещения людных мест
- Избегать поездок в общественном транспорте
- Избегать поездок в общественном транспорте
- Избегать поездок в общественном транспорте

Аталған симптомдарды байқасаңыз, **103** нөміріне хабарласыңыз. Сондай-ақ **1406** нөміріне хабарласып, қосымша ақпарат алуға болады.

ДЕНСАУЛЫҚ

Қазір гаджеттерсіз әлемді елестету қиын. Ата-ана қанша қаламаса да, бала бір күні оларды қолданатыны сөзсіз. Баланы гаджеттерден мүлдем шектеу де оларға қандай да бір зиянын тигізуі мүмкін екенін ескеру керек. Сондықтан ата-ана міндетінің бірі – гаджеттердің бала көзіне зияны тигеуін қадағалау. Бала көзіне гаджеттердің зиянды әсерін азайту үшін бірнеше ережені сақтау керек.

ГАДЖЕТ ӘЛЕМІ

1. Кез келген гаджетті көзден 30-40 см қашықта ұстау. Адам көзі осы қашықтықта көру жүйесіне аса күш түсірмей әріптер мен суреттерді көре алады. Егер гаджетті одан жақын ұстасаңыз, көру өзегі мұрынға қарай қозғалады. Сол үшін көзге түсетін күш артады.

2. Гаджеттерді жақсы жарықтан- дырылған жерде ғана қолдану. Қараңғы бөлмеде жанып тұрған экраннан видео қарау немесе бірдеңе оқу бала түгіл ересек адамға да зиян. Бұл кезде экранның көк жарығы күшейе түседі, ал көз бұлшықеттері жарық экран мен қара фон арасындағы жоғары айырмашылықтың себебінен жылдамырақ шаршайды.

3. Экран үлкен болуы керек. Экран кіші болған сайын бала көруге көбірек күш салады. Сондықтан компьютер ноутбуктан, ноутбук планшеттен, ал планшет смартфоннан жақсы.

4. Гаджет экранына үздіксіз қарау уақытын шек-

теу. Мысалы, 4-5 жас аралығындағы балаларға экранға 15-40 минут, 13-16 жастағы балаларға 40-60 минут қарау ұсынылады. Бала кішкентай болған сайын оның гаджет алдында аз уақыт отыруын қадағалау керек. Сондай-ақ міндетті түрде үзілістер болуы қажет.

5. Гаджет үстел үстінде қолалмай тұруы керек. Гаджеттің бала көзінің деңгейінде тұрғаны жөн. Егер ол сәл төмен тұрса, баланың басы төмен салбырап, тек көзіне емес, сондай-ақ омыртқасына да зиян болады.

6. Жүріп бара жатқан көлікте гаджеттен видео қарауға немесе кітап оқуға болмайды. Ол бесік арба, автомобиль немесе автобус болуы мүмкін. Себебі бұл кезде гаджет пен көз арасында бірдей қашықтықты сақтау мүмкін емес, ол үнемі өзгеріп тұрады. Сөйкесінше, көз үнемі өздігінен ретке келіп отырады, ал ол көз бұлшықеттерінің тез шаршауына және әлсіреуіне алып келеді.

БІЛГЕНГЕ МАРЖАН

ДОСТЫҚҚА
АДАЛДЫҚ КЕРЕК...

Достықтың неше түрі бар? – деп сұрай қалсаңыз, әркім білгенінше жауап беріп жатады. Ертеректе ел ішінде Әйтімбет деген сөзге шешен адам өмір сүріпті. Бір күні замандастары әңгіме-дүкен құрып отырған шақта оған:

– Осы достықтың неше түрі болады?, - деп сауал тастаған екен. Сонда Әйтімбет:

– Достықтың екі түрі болады. Бірі – адал достық, екіншісі – амал достық, – деп жауап қайтарыпты. Замандастары тағы да:

– Енді осы екі достықты қалай ажыратамыз? – деп сұрапты. Әйтімбет ойланбастан:

– Адал достық – өмірлік нұсқа болады, амал достықтың өрісі қысқа болады, – депті. Бір данағөйден достықтың неше түрі бар деп сұрағанда, қария:

Бір достар болады, тағам секілді – оларға әр күні мұқтаж боласың,

Бір достар болады, дәрі секілді – жаның ауырғанда іздейсің,

Бір достар болады, дерт секілді – өздері сені іздеп табады,

Ал, енді тағы бір достар болады, ауа секілді – оларды көрмейсің, бірақ сенімен әрқашан бірге, – деп жауап берген екен.

Қазіргілердің көзқарасы бойынша адамдар бір-біріне сенуден қалған. Сенгісі келсе де, ішінде бір күмән тұрады. Сол себепті де, достық ұғымының ауқымы тарылған деседі. Қалай десек те, достыққа

Жалғанды жалпағынан кешіп жүрген әрбір пенде баласы өмірде қиналғанда қасынан табылатын, қысылғанда демейтін, барын асырып, жоғын жасыратын адал досы болғанын қалайтыны анық. «Жүз теңгең болғанша, жүз досың болсын» деп тегіннен тегін айтылмаса керек-ті. Достық жайлы ұғымыңыз қандай? Ал, сіз, бүгінгі таңда достықтың бар екеніне сенесіз бе?

берік, досы көп жандар да бар. Ұзақ достық қалай басталады дегенге келер болсақ, ол бала кезден басталады десек қателеспейміз. Ескі доспен кездескен кезіңізде, есіңіз шығып қуанатыныңызды еске түсіріп көріңіз. Расында, ескі достар, сол бала кезде бірге ойнап, бір күлген бал күндердегі жолдасыңыз. Ескі дос һәм жаңа дос деп бөлуіміздің өзінде күдік жатқан жоқ па?

Кейбір жандардың пікірі тіптен қызық. Олардың ойынша достық дегенді қиын күндерде қасыңнан табыла білу емес, сонымен қатар тілектес болу. Сіздің арман-мұратыңызға тілектес болуды қалайтын адамды да дос деп қабылдау керек дейді. Қалай дегенмен де, бағалауға лайық пікір. Иә, қанша адам болса, сонша көзқарас бар.

Қазақ халқы «Досы көппен сыйлас, досы азбен сырлас» немесе «Ақылды дұшпаннан қорықпа, ақымақ достан қорық» деу арқылы да өмірде достықтың қаншалықты маңызды екенін айтқан. Досыңыз көп пе, жолдасыңыз ба? Жолдастық пен достықтың аражігін ажырата алмауымыздан оның бағасын төмендетіп аламыз.

Достыққа адалдық керек. Оған адал болам десеңіз, өзіңіз дос бола біліңіз. Ең бастысы – сенім. Досыңызға өзіңізге сенгендей сеніңіз. Сыйлы болыңыз. Жақсы көріңіз. Сенім бар жерде ұлы достық бар. Оның арты өмірлік сыйластыққа ұласады.

ТЕЛЕФОН

Менің телефонымда – болашақ аруақтардың аты-жөндері, нөмірлері жазулы,

Олардың ішінде ағаларым да бар, інілерім де бар азулы,

Олардың ішінде қатал апаларым да бар,

боталарым да бар мақтаулы,

Дос-қастарымның да, қарындастарымның да нөмірлері сақтаулы.

Олар бір-бірімен хабарласып жатады, Дабырласып жатады күні-түн,

Олармен сөйлессем деген менің де бар үмітім. Ешқайсысына қоңырау шалмаймын,

сүйкей салмаймын нөмірін,

Сүйкей салсамшы, сұрай салсамшы көңілін. Олар да маған хабарласпайды,

қоңырау шалмайды, кеңесіп,

Өздері ғана сөйлесе беретіндері, сөйлесе беретіндері не осы?!

Ешкім маған хабарласпайды, Мен де ешкімге хабарласпаймын, о, несі?!

...Өліп қалған жоқпын ба, албасты басып, мен осы?!..

Ақберен ЕЛГЕЗЕК